

Управління культури
Херсонської обласної державної адміністрації
ОБЛАСНИЙ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

Інноваційні уроки
викладачів ДМШ №3
м. Херсона

2017 рік

Інноваційні уроки викладачів ДМШ № 3 м. Херсона: навчально-методичний посібник за ред. кпн. І.О.Полєвікова. – Херсон : Вид-во, 2017.- 80 с.

Рецензенти: Радова О.М. - Заслужений працівник культури України, директор КУ «Обласний навчально-методичний центр культури і мистецтв» Херсонської обласної ради.

О.Б.Полєвікова, кандидат педагогічних наук, доцент Херсонського державного університету, дійсний член Української Академії Акмеології.

За загальною редакцією кандидата педагогічних наук, дійсного члена Української Академії Акмеології Полєвікова Ігоря Олексійовича.

Укладачі: Вожененко Т.В., Жихарева О.Ю., Литвинова І.П., Непроста Н.В., Полєвіков І.О., Седень Є.В., Шарапова О.В., Щербовських З.Н.

У навчально-методичному посібнику «Інноваційні уроки викладачів ДМШ № 3 м. Херсона» подано фрагменти уроків, плани-конспекти, що засвідчують втілення у практичній роботі особистісно орієнтованої технології музичного виховання учнів.

Посібник рекомендовано для використання педагогами шкіл естетичного виховання, науковцями, аспірантами, які здійснюють свої наукові розвідки в царині інновацій музичної освіти дітей.

Зміст

Вступ.....	4
1. План-конспект особистісно-орієнтованого уроку з ученицею VIII класу. Викладач по класу фортепіано Жихарева Олександра Юріївна.....	5
2. Розробка уроку з музичної літератури за темою «Музичний портрет» (перший рік навчання) з елементами соціалізації. Викладач з музично-теоретичних дисциплін Воженко Тетяна Вікторівна.....	9
3. Особистісно-орієнтований підхід на уроці зі спеціальності фортепіано з учнями молодших класів. Викладач-методист з класу фортепіано Литвинова Ірина Петрівна.....	16
4. Розробка уроку музичної літератури з елементами соціалізації за темою: «Ф.Шуберт. Симфонія сі-мінор «Незавершена» (четвертий рік навчання). Викладач-методист з музично-теоретичних дисциплін Непроста Надія Володимирівна.....	19
5. «Сольфеджіада» урок-гра з учнями 6-х класів 8-річного терміну навчання. Викладач-методист з музично-теоретичних дисциплін Непроста Надія Володимирівна.....	26
6. Приклади групових та індивідуальних занять. Викладач-методист з фаху «фортепіано» Полєвіков Ігор Олексійович.....	37
7. Розробка уроку з сольфеджіо за темою «Граємо з інтервалами». Викладач з музично-теоретичних дисциплін Седень Євгенія Вікторівна.....	52
8. План-конспект особистісно-орієнтованого уроку за темою: «Робота над характерною п'єсою». Викладач по класу фортепіано Шарапова Ольга Вікторівна.....	58
9. План-конспект уроку по класу акордеону з ученицею 5 класу за темою: «Сучасний урок у класі акордеону». Викладач по класу акордеону Щербовських Зинаїда Нилівна.....	66
10. Список використаних джерел.....	71
11. Інформація про викладачів.....	75

Вступ

Сучасне життя потребує інших підходів до роботи вчителя музики, ніж такі, що склалися традиційно. Від «тотальних», ЗУНових методів роботи необхідно переходити до таких, що торкаються струн душі кожної дитини, допомагають розкритись її особистому потенціалу.

Таким вимогам відповідає педагогічна особистісно орієнтована технологія. Головним її змістом є не «нафарширувати» знаннями дітей, а сприяти їхньому життєвому становленню, розвиваючи в них активність, самостійність, рефлексійність, навчаючи їх радості творчої праці.

Навчити творчості «за підручником» неможливо так само, як і виховати індивідуальність виконавця. Цьому можна лише навчитись. Тож одним з головних завдань особистісно орієнтованого підходу є «навчити вчитися», «навчити жити». Для цього важливо створити «базу даних» інноваційного педагогічного досвіду.

Матеріали, що пропонуються у збірці, не є конспектами уроків у «чистому» вигляді. Це фрагменти уроків, плани-конспекти, філософські роздуми, пошук смислів життя тощо.

Автори сподіваються, що цією збіркою започатковано фіксацію лише деяких елементів процесу розвитку педагогічної думки в інноваційному руслі школи естетичного виховання, що сприятиме оновленню змісту педагогічного процесу, поширенню інноваційного досвіду виховання дітей школі естетичного виховання.

План-конспект
особистісно-орієнтовного уроку з ученицею VIII класу.
Викладач по класу фортепіано Жихарєва Олександра Юрїївна

Тема: *Палїтра емоцій та почуттів.*

Тип уроку: комбінований

Мета: формувати уміння сприймати музику як образотворче мистецтво; зацікавити творчістю «композиторів - колористів»;

Завдання: організація ситуації з обміну думками; виховування естетичного сприйняття мистецтва, створення ситуацій успіху в учня; ознайомити учня із засобами передачі емоцій та почуттів за допомогою кольору та музики;

План уроку:

1. Організаційний момент
2. Підготовчі вправи
3. Робота над музичними творами
4. Підсумок уроку

Хід уроку

Учитель - Добрий день, Яно!

Учень - Доброго дня Олександро Юрїївна. (похмуро відповіла дівчина).

Учитель - Що з настроєм?

Учень - Втомилась дуже, багато уроків, ще й ця контрольна з фізики...

- Тоді ми спробуємо підбадьорити твій настрій. До речі, як ти вважаєш, якого він у тебе кольору зараз?

- А як це?

- А хіба ти не знала, що кольором можна передати настрої та навіть художній образ у музиці?

- Здогадуюсь про це, але в житті я ніколи з цим не зустрічалась.

- А ось уяви собі, один із англійських композиторів Артур Блісс написав «Кольорову симфонію», назвавши першу частину цієї симфонії «Пурпуровою», другу - «Червоною», третю – «Блакитною» і четверту – «Зеленою» (дівчина посміхається). Звичайно можна просто посміятися з цих дивних назв, але це питання зацікавило навіть таких великих музикантів, як Вагнер, Римський-Корсаков, та Скрябін. Цим трьом композиторам – про це вони самі розповідали – звуки музики часто здавалися цілком виразно забарвленими в той чи інший колір. Скрябін навіть намагався здійснити свою мрію про злиття музики з кольором одному з своїх останніх творів – у симфонічній поемі, якій він дав дві назви: «Прометей» і «Поєма вогню». У цьому творі Скрябін хотів передати своєю музикою зміст відомого міфу Стародавньої Греції.

- Так, я знаю про те, як легендарний герой Прометей викрав у богів священний вогонь знання і щастя, подарував його людям і боги покарали його за це страшною карою: на вічні часи він був прикутий до скелі, та величезний орел щодня прилітав туди, сідав на груди Прометея, розривав сталевими кігтями його тіло, роздирав гострим дзьобом його печінку. Тільки Геракл – найсильніший із легендарних героїв – звільнив Прометея від його нелюдських страждань...

- Музика Скрябіна протягом усієї поеми розростається, як вогонь: від неясного мерехтіння до нестерпно яскравого полум'я. Але поєднати її зі світлом

Скрябіну не вдалось. На той час не було такої освітлювальної апаратури. Через пів століття після його смерті, уже в наші дні, інженери намагаються довести задум Скрябіна, але так і не вдалось забарвити певними кольорами музику. Не будемо гадати, до чого приведуть численні досліди, що їх роблять і у нас, і в інших країнах світу роблять інженери й музиканти, які намагаються поєднати музику з кольором. Давай краще в творі, що ти граєш, спробуємо роздивитися кольорову палітру! Під час свого виконання уяви кольори, я прослухаю, і спробую вгадати.

- Добре, цікавий експеримент (посміхається учениця). Виконує «Аве Марія» Дж. Качині.

- Мені здається, що тут переважає блакитний.

- Так, дійсно, я саме їх і уявляла, коли грала.

- А як ти вважаєш, завдяки чому наші кольорові уяви співпали?

- Я навіть не знаю...

- Пригадай, Яно, над чим ми працювали в цій п'єсі на попередніх уроках, - запитую я. Пам'ятаєш, ми намагались зробити акордову фактуру прозорою та легкою, а мелодію динамічною та виразною. У тебе це вийшло, тому і характер цього твору розкрився повністю і мені, як слухачу, зрозуміло що ти хотіла передати в цій п'єсі. Ось тобі і відповідь: цей твір духовної музики має небесні прозорі кольори. А зараз давай попрацюємо над іншою п'єсою. Зіграй мені, будь ласка, «Регтайм». (учениця виконує твір І.Сасько).

Учениця грає твір по нотах в середньому темпі. Відчувається, що не достатньо опрацьовані вдома технічно складні місця в лівій руці.

- Яно, - звертаюсь до дівчини, - , як ти вважаєш, чому не виходять складні місця в лівій руці?

- Я працювала, та в мене терпець уривається. Не можу я багато разів повторювати одне й те саме, бо нудно!

- Он як! А чи знаєш ти, що музика, як і спорт, як і театр, як і живопис – це постійна праця і багаторазове повторення. Навіть вірш не можливо вивчити, якщо його прочитати тільки раз. Музикант відпрацьовує складні місця багаторазовим повторенням, спортсмен заради декількох хвилин виступу тренується годинами, актор постійно репетирує свою роль, а художник може писати свою картину роками. Проте, багато часу вони приділяють своїй справі не тому, що «так треба», хоча й так буває, а за покликом свого серця. На інтересі. То, щоб було «не нудно», а цікаво, або, навіть, натхненно, треба знайти щось близьке тобі в цих «нудних» акордах, проаналізувати їх, знайти та зрозуміти смисли, закладені композитором, синхронізувати їх із своїм внутрішнім світом. Ми любимо те, у що вкладаємо своє серце, свою працю, свою душу.

- По-перше, треба вивчити історію написання твору, ознайомитись із біографією композитора, з'ясувати із якою музичною формою маємо справу, створити галерею образів. Регтайм – це один із напрямків джазової музики, який набув популярності ще на початку ХХ ст. Обов'язково послухай таких видатних виконавців, як Скотта Джоупліна, Джозефа Лемба. Ти обов'язково почувеш, як на базі рівного акомпанементу звучить синкопована мелодія. І для того щоб ця мелодія не загубилась, потрібно дуже ретельно відпрацювати зв'язку: бас-акорд.

Уяви собі африканське містечко музикантів, які грають на ударних та духових інструментах веселу та яскраву музику. Вони виконують навіть фортепіанну музику Штрауса, Шопена, Ліста на свій манер. Це особлива афро-американська манера гри з імпровізаціями, блюзовими гармоніями, синкопами та акцентами. Ти маєш відчутти це

своїм серцем, співчувати трагічній долі афро-американців, поставивши себе на їх місце. Тоді акомпанемент зазвучить по-іншому. Але, зазвичай, швидко одразу не вийде. Певний час доведеться працювати в повільному темпі, щоб виконання стало надійним, контрольованим, відповідало тій якості звуку, яка відповідає створеним тобою образам. Потім спробуй заплющити очі та перевірити себе, зігравши вивчений матеріал. Якщо, навіть, десь не вийде – то буде приводом працювати ретельніше.

Потім знову спробувати зіграти без нот із заплющеними очима. Уяви собі: на картині, що ти намалювала звуками, з'явилася... муха! Чи це красиво? Необхідно, щоб не було жодної плямочки, жодної неточності. Бо хіба полюблять слухачі таке? Упевнена, що у тебе обов'язково все вийде і ти зможеш порадувати усіх своїм досконалим виконанням. Уявляєш, як приємно буде поділитись своїми набутками із своїми близькими, друзями, публікою. Та й самій, врешті-решт, приємно, якщо справа зроблена «на совість». Чи не так?

- Добре, я спробую так працювати вдома і щось іще прочитаю про напрямки джазової музики, бо я бачила афішу про виступ в нашому місті джаз-бенду. Ми з друзями хочемо піти на цей виступ. Здається, це дуже цікаво і незвичайно.

- Молодець! Ще я хочу тобі розповісти про одну людину. Нажаль, її вже нема, але пам'ять про неї залишається. Мені довелося працювати разом із видатним музикантом нашого міста Семеном Ривкіним. Це людина, яка навчила любити музику багатьох хлопців та дівчат. Він був керівником дитячого диксиленду. Цей колектив, виконуючи різні твори джазового напрямку, був відомий на лише у Херсоні, а й в Україні. Диксиленд брав участь у всеукраїнських та міжнародних фестивалях в Україні та за кордоном.

Але для цього, ти розумієш, вони дуже багато працювали, щоб порадувати людей. Сподіваюсь, і ти хочеш їх порадувати.

- А для самостійного розбору я пропоную тобі ознайомитись з невеличкою п'єсою іншого джазового напрямку «Блюзом» (О.Пітерсон). Ця музика інша. Вона лірична. Багато вокалістів співають блюзові композиції. А з інструментальної музики я б рекомендувала послухати твори Дж. Гершвіна. Коли будеш розбирати нотний текст, зверни увагу на ритмічний малюнок у правій руці: це тріолі з паузою; а також вслухайся в мелодичну лінію, і ти почувеш не зовсім звичайні звуки – це так звані «блюзові ноти». Спробуй підкреслити їх олівцем і на наступному уроці я розповім тобі про ці музичні загадки. А також, повертаючись до теми нашого уроку - уяви собі, у яких тонах будуть звучати наші джазові твори. Умовно кажучи – розмалюй Регтайм та Блюз, але пам'ятай, що музика різнобарвна, і чим більше ми «почуємо» в ній кольорів, тим вона буде цікавішою для нас – виконавців та для слухачів.

- Дякую, Олександро Юріївна. Я багато чого зрозуміла. У мене попереду складна, але цікава робота.

Висновки

Сприйняття музики – це емоційний та чуттєвий процес пізнання, оцінки і переживання музичного твору. Вслухаючись у звучання мелодії, можна відчутти її образність, наповненість емоціями, почути емоційну мову мелодії, синхронізувати із своїм життєвим досвідом.

Емоційні переживання та почуття – невід'ємні складові духовного світу особистості. Твори мистецтва формують нашу емоційну культуру естетичних почуттів та смаків, духовну культуру нашого життя. Естетичні почуття є органічною

умовою для формування гармонійно розвиненої особистості. Музичні твори стають добрими помічниками у вихованні почуттів особистості.

Прослуховування музичних п'єс збагачують діяльність учнів, поглиблюють їхні уявлення. Учениця отримала завдання і в гарному настрої пішла додому. Урок має забезпечувати умови для самореалізації учениці. Мета сучасного викладача виховувати особистість з життєвою позицією, толерантністю до оточуючих та яскравим духовним світом. А для цього необхідно вивчати сучасні методичні розробки. Не давати дитині готове бачення матеріалу, а створювати ситуації для пошуку учнем власного «Я».

Спираючись на набутий життєвий та музичний досвід; при розучуванні музичних творів відходити від репродуктивного («роби як я») та ілюстративного («грай як я») методів, замінивши їх особисто наповненою вмотивованістю, емоціональністю та логічністю. Учень має самостійно дійти висновку, що його знання, здобуті в музичній школі, корисні в різних життєвих ситуаціях, а своїми практичними навиками гри на інструменті потрібно ділитися з рідними та друзями.

**Розробка уроку
з музичної літератури
за темою «Музичний портрет»
(перший рік навчання) з елементами соціалізації.
Викладач з музично-теоретичних дисциплін Воженко Тетяна Вікторівна**

Тема: «Музичний портрет».

Мета і завдання:

1. Формування особистої позиції учнів, розвиток процесу мислення.
2. Розвиток навичок аналізу музичного твору. Визначення засобів виразності для зображення музичного портрету.

Обладнання: CD програвач, записи музичних творів, репродукції картин.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація загально-естетичних знань (усне опитування).

1.) Що таке портрет?

2.) У якому виді мистецтв портрет є одним із найголовніших жанрів?

III. Повідомлення теми та мети уроку.

IV. Повідомлення навчального матеріалу.

Вступне слово вчителя:

Портрет – жанр, широко розповсюджений передусім в образотворчому мистецтві, де через зовнішній вигляд зазвичай зображують і внутрішній світ людини.

Скажіть, а як ви розумієте, що таке внутрішній світ людини?

Артем: Ми бачимо, чи ця людина добра, чи ні. Людина іноді буває страшною, схожою на недобру, але в середині лагідною, доброю.

Учитель: Тобто, ти вважаєш, що зовнішній вигляд не завжди співпадає з внутрішнім...

Влад: Внутрішній світ – це коли людина розумна, добра.

Дмитро: ...це коли людина показує свій характер, свою любов.

Андрій: ...це те, як людина бачить свій власний світ.

Учитель: Подивіться на портрет французького художника О.Ренуара «Дівчата за фортепіано». Як через зовнішність дівчат художнику вдалось передати їхній внутрішній світ?

Андрій: Вони добрі, ласкаві, веселі.

Артем: Вони стараються, багато займаються, щоб тільки зіграти добре, вони посміхаються.

Дмитро: Вони зацікавлені музикою, уважно вивчають пісню.

Учитель: Художника, який пише портрети, називають «портретистом». У

музичному мистецтві також можна знайти дуже багато портретів. Тільки вони, звичайно, не можуть передати риси обличчя людини, її зовнішній вигляд. Музичний портрет передає характер, внутрішній стан, переживання, поведінку.

Жанр музичного портрету можна зустріти в операх і балетах. Це музичний портрет тендітної та ніжної Снігуроньки з опери «Снігуронька» М. Римського-Корсакова.

[Звучить фрагмент арії Снігуроньки

«С подружками по ягоди ходить».]

Це також музичний портрет пустотливої та

жвавої Джульєтти з балету С. Прокоф'єва «Ромео і Джульєтта».

[Звучить тема Джульєтта дівчинка з балету Прокоф'єва «Ромео і Джульєтта» у виконанні викладача методом живого цитатного показу.]

Композитори люблять створювати портрети своїх колег-музикантів. Наприклад, у німецького композитора Роберта Шумана у «Карнавалі» є музичні портрети композиторів Ніколо Паганіні, Фредеріка Шопена.

[Ілюстрація портрету Шумана]

(Коментар Артема до портрету: «Він виглядає добрим, красивим, щасливим».)

Учитель: В «Альбомі для юнацтва» Шумана є п'єса «Незнайомець». Діти, скажіть, які почуття викликає незнайома людина у вас?

Ілля: І добрі, і погані.

Учитель: І добрі, і погані одночасно? А чому незнайомець викликає такі почуття?

Влад: Незнайомець може вкрати, або вбити, він може бути небезпечним, тому треба бути обережним.

Артем: Але, незнайомець може бути і доброю людиною. Проте, не треба незнайомцю на вулиці казати ні про маму, ні про тата, нічого про себе не розповідати. Не треба казати: «Я тут один», Треба казати: «А ось тут поруч - мій тато».

Влад: Краще не треба незнайомцю довіряти, а треба сказати: «А ти чого до мене пристав? Я зараз батьків покличу!»

Артем: Якщо він питає: «Де ти живеш? Де твоя квартира?» - не треба йому цього казати.

Влад: Треба сказати в такому випадку: «Я зараз покличу міліціонера.»

Учитель: Незнайомець – людина, яка не тільки лякає, а одночасно й зацікавлює. У п'єсі «Незнайомець» крайні частини – це музичний портрет головного персонажа

п'єси – незнайомця, а в середині зображено реакцію дітей на його появу: вони, мов зачаровані, але з острахом дивляться на незнайомця.

Прослухайте п'єсу і скажіть, яка за характером музика, що зображує незнайомця. Підійміть руку, коли почуєте зображення дітей.

[Звучить п'єса Р.Шумана «Незнайомиць».]

Учні підіймають руки під час зображення дітей.

Так, крайні частини написані в енергійному маршовому ритмі (портрет незнайомця), а коли музика звучить на піано, зображується реакція дітей.

У цьому альбомі є ще дві п'єси - «Сміливий вершник» та «Бідний сирітка». У первісному автографі Шуман назвав першу п'єсу «Вершник на конику – гойдалці». Як ви думаєте, чому він змінив назву? Чи узгоджується характер п'єси з розгойдуванням гойдалки на одному місці?

[Звучить п'єса Шумана «Сміливий вершник»]

Артем: Це зображується доросла людина. Він когось переміг і зараз їде на Батьківщину з перемогою, на коні, щасливий.

Влад: Мені здається, що він їде з війни, їде до своєї дитини, хоче підійняти її на руки.

Учитель: Ілля, а як ти вважаєш, хто зображений вершником: хлопчик, чи чоловік?

Ілля: Я думаю, дорослий чоловік.

Учитель: Наступна п'єса з цього ж альбому Шумана називається «Бідний сирітка». Послухайте її.

[Звучить п'єса Шумана «Бідний сирітка»]

Артем: Музика така сумна, що навіть серце від жалю зачалося. Він не може без родини, йому потрібна родина.

Ілля: Мені здається, що хлопчик у дитячому домі дивиться у вікно, а на вулиці їде сніг.

Влад: Цьому хлопчику чогось не вистачає. Мені його жаль...

Учитель: а якою за характером музикою Шуман зображує жаль?

Дмитро: Сумною і повільною.

Учитель: Діти, подивіться на цю картину. Що ви можете про неї розказати?

[Ілюстрація репродукції Н. Богданова-Бельського «В дверях школи»]

Влад: У нього одяг подряпаний.

Артем: Хлопець дуже бідний, йому ніхто не допомагає. Він хоче вчитися, отримувати знання, як інші діти, але він не має такої можливості. Мені його дуже жаль.

Учитель: Так і музика нашої п'єси «Бідний сирітка» викликає у слухача жалість. Вона має навіть скорботний характер.

Зовсім іншою за характером є одна з фортепіанних прелюдій французького композитора Клода Дебюссі «Дівчина з волоссям кольору льону».

[Ілюстрація портрету Клода Дебюссі]

П'єса відтворює не стільки зовнішнє зображення дівчини, скільки психологічну заглибленість у її внутрішній світ. Ніжний і чистий образ переданий одноголосною мелодією, яка неквапно розгортається.

[Звучить цитатний живий показ теми прелюдії викладачем]

Мелодія вирізняється наспівністю і теплотою, у процесі розвитку до неї

додається м'яка акордова гармонія.

[Демонстрація музики: К. Дебюссі прелюдія «Дівчина з волоссям кольору льону»]

Ілля: Це була сумна музика

Діма: Я думаю, ця дівчина добра.

Артем: Дівчина дуже красива, зі світлим волоссям.

Учитель: За своїм колоритом п'єса нагадує акварельний малюнок з його м'якими тонами. Є щось спільного, на ваш погляд, між прелюдією та цим портретом?

[Ілюстрація портрету А.Шилова «Портрет Олі»]

Артем: ...колір волосся дівчини.

Влад: Мрійливий, м'який погляд.

Ілля: А мені здається, що дівчина з картини не дуже схожа на дівчину з музичної п'єси.

Учитель: Добре. Мені цікаві усі ваші думки і враження

У ХХ столітті жив російський композитор Георгій Свиридов.

[Ілюстрація портрету композитора]

У його «Дитячому альбомі» дві п'єси «Стрибунка» та «Впертий» є портретами – характерами. Якими, на ваш погляд, засобами музики користується композитор, щоб зобразити безтурботну та пустотливу героїню п'єси?

[Демонстрація п'єси «Стрибунка» з «Дитячого альбому» Г. Свиридова]

Артем: Це така коротенька п'єса? Вона звучить швидко, нібито дівчина кудись біжить і стрибає.

Діма: Музика звучить гучно.

Учитель: Наступна п'єса називається «Впертий». Тут – два образи-портрети: Перші два такти – це портрет впертого хлопчика, а далі – хтось ніжно просить про щось цього хлопчика. Послухайте п'єску і скажіть, що ж відбувається з впертим хлопчиком? Як змінюється його образ?

[Демонстрація п'єси «Впертий» з «Дитячого альбому» Свиридова.]

Діма: музика хлопчика з гучної стає тихою.

Ілля: Його просили, наприклад, сходи до магазину. А він відмовляв. А потім ласкаво його попросили, і він погодився.

Артем: Хлопця просили, просили, а він сердився та ображався. А потім все ж таки поступився тому, хто його просив.

Влад: Йому запропонували кілограм цукерок і він погодився.

Учитель: А ти вважаєш, що хлопчик тільки за цукерки міг погодитись з тим, хто його про щось просить?

Влад: Ні, він міг би і так, сам погодитись. Якщо б до нього звернулись ласкаво, посміхнулись, пояснили, що без його допомоги не обійтись.

Учитель: Серед вокальної музики теж можна зустріти портрети. «Балакунка» російського композитора С.Прокоф'єва на вірші А. Барто – вокальна мініатюра.

[Ілюстрація портрета С. Прокоф'єва]

Вона змальовує портрет балакучої школярки, яка однак не вважає себе балакункою. Скажіть, якими засобами користується композитор, щоб зобразити балакунку?

[Демонстрація пісні «Балакунка» С. Прокоф'єва]

Андрій: Вона так швидко вимовляє слова, що навіть не все зрозуміло, що саме вона каже.

Влад: Вона говорить так швидко, як їде моторний човен.

Учитель: Так. У епізодах композитор використовує скоромовку, а приспів більш співучий і спокійніший.

Висновки

Учитель: Давайте підведемо деякі висновки нашого уроку. Що ж таке музичний портрет?

Ілля: Це коли в музичних звуках зображується характер людини.

Учитель: Як саме композитору вдається зобразити в музиці певні риси характеру людини?

Андрій: ...за допомогою звуків. Якщо людина добра, доброзичлива, то музика буде спокійною.

Влад: А наприклад, в п'єсі «Балакунка» музика швидка.

Ілля: Якщо людина бідна, то музика буде повільна, сумна, а якщо людина здорова і у неї все добре, то музика буде веселою.

Діма: Наприклад, у «Сміливому вершнику» музика швидка, зображує швидкий рух коня.

Артем: Бо цей вершник – поспішає, він їде швидше за вітер.

Учитель: Подумайте, а які якості характеризують людину з поганого боку?

Артем: Коли людина погано себе поводить. Коли людина видає себе за гарну. Добре одягнена, а сама може зробити якусь кривду.

Андрій: ...каже неправду.

Діма:... говорить погані слова.

Влад:... грабує банки.

Учитель: А які якості навпаки прикрашають людину, роблять її кращою?

Ілля: Доброта.

Артем: Ласкавість.

Діма: Уважність.

Андрій: Чесність.

Влад: Веселість.

Учитель: А як ви вважаєте, людина може сама покращити якості свого характеру?

Артем: Так. Вона може виправити свої погані якості, якщо буде допомагати людям, буде добре до них ставитися, буде дарувати подарунки.

Влад: Якщо людина до інших буде добре ставитися, то і до неї теж будуть добре ставитися.

Діма: Може допомагати бабусі чи дідусю...

Андрій:...допомагати матусі і татові.

Учитель: Я згодна з вами. Людина може і має намагатися стати кращою завдяки своїм словам і вчинкам кожного дня.

Отже, як ви вважаєте, нащо композитори зображують у музичних портретах погані та гарні риси людини?

Артем: Щоб люди через музику розуміли, як добре виглядає хтось у музичному портреті коли він гарний, ласкавий до інших людей, розумний, спокійний, мудрий. І навпаки, як не красиво виглядати і бути негарними, злими, неповажними до інших, впертими людьми. Я б хотів, коли виросту, стати доброю людиною.

Домашнє завдання

1. Складіть усну розповідь про те, що таке музичний портрет та наведіть приклади з музичних творів, із якими ми познайомились на уроці.

2. Напишіть листа другу, у якому доведіть, які риси людини ви вважаєте поганими, а які – гарними і чому гарні треба в собі розвивати та виховувати.

Характеристика діалогу з огляду на мету і завдання уроку

Основний задум проведеного мною уроку полягає у тому, щоб сприяти формуванню особистої позиції учнів і розвитку процесу мислення.

З цією метою я ставила відкриті запитання, що спонукали учнів до висловлення своєї особистої думки:

- Як ви розумієте, що таке внутрішній світ людини?

- Як через зовнішність дівчат художнику вдалось передати їхній внутрішній світ?

- Які почуття викликає незнайома людина у вас?

- Є щось спільного, на ваш погляд, між прелюдією та портретом дівчини Олі?

Наприкінці уроку я намагалась привести учнів до їх власного висновку на запитання: «Які якості характеризують людину з поганого боку, а які – навпаки, прикрашають, роблять її кращою?»

Для мене це і був важливий виховний елемент уроку, заснований на самостійному пошуку учнів, а не нав'язаний учителем. Таким чином, тема «Музичний портрет» спонукала учнів до роздумів про погані та гарні риси людини.

Друге завдання уроку полягало в розвитку навичок аналізу музичного твору та визначенні засобів виразності для зображення музичного портрету.

Для досягнення цієї мети я намагалась створювати умови для активності учнів, залучати їх до діалогу за допомогою запитань:

«Яка за характером музика, що зображує незнайомця?»

«Чи узгоджується характер п'єси з розгойдуванням гойдалки на одному місці?»

«Якою за характером музикою Шуман зображує жаль?»

«Якими, на ваш погляд, засобами музики користується композитор, щоб зобразити безтурботну та пустотливу героїню п'єси «Стрибунка» Свиридова?»

«Якими засобами користується Прокоф'єв, щоб зобразити балакуну?»

За програмою діти ще не вивчали тему «Елементи музичної мови» або «Засоби музичної виразності», тому ми ще не користуємося музичними термінами «темпо», «динаміка», «лад» та іншими. Але учні висловлюють свої враження від прослуханої музики висловами: «Музика є сумною і повільною», «П'єса звучить швидко», «Музика... з гучної стає тихою».

У висновках на питання «Як саме композитору вдається зобразити в музиці певні риси характеру людини?» учні відповідають, що це відбувається за допомогою звуків – спокійних, сумних, веселих, швидких в залежності від того, кого композитор зображує.

Урок відбувся з учнями I року навчання у першому з шести тематичних розділів початкового курсу, вступного «Музика в нашому житті». Він має характер ознайомлення учнів зі змістом творів. Програма з української та зарубіжної літератури (Київ, 2008р.) зазначає, що розподіл навчального матеріалу початкового курсу «сприятиме розвитку у дітей здатності емоційно реагувати на музику і створить передумови до подальшого її осмислення» [с.15].

На мій погляд, будова навчальної взаємодії з учнями на основі діалогу з використанням елементів соціалізації сприяла кращій реалізації задуму уроку та виконанню поставлених мною цілей, стимулювала ініціативу учнів а також – їхню емоційну реакцію на музику, що є одним із важливих завдань вчителя музичної літератури на першому році навчання.

Список використаних джерел

1. Бартко О.А., Музична література, 4 кл, ч.І. Навчально-методичне видання. – К., Музична школа №5/2010, вип.19.
2. Бодак Я.А., Гукова В.В., Єпімахова О.В., Українська музична література. Програма для музичної школи. – В., 2008.

**Особистісно-орієнтований підхід
на уроці за спеціальністю фортепіано
з учнями молодших класів.**

Викладач-методист з класу фортепіано Литвинова Ірина Петрівна

Тема уроку: Розвиток образного мислення, емоційності в ході роботи над п'єсами.

Завдання:

- розвиток музично-образного мислення;
- розширення кругозору;

Мета уроку:

- виховання художньо-виконавської ініціативи та закріплення навичок гри на фортепіано;
- робота над раціональними прийомами гри на фортепіано;
- опанування навичок слухового контролю;
- виховання почуття відповідальності.

План роботи:

- 1.Робота над вправами Ш. Ганона.
- 2.Робота над п'єсами:
 - Д. Кабалевський «Войовничий танець»
 - П. Цильхер «У гномів»
 - В. Коровіцин «Перша проталина».

Учитель цікавиться, з чого учень хотів би почати урок.

Учень: спочатку будемо грати вправи, робити зарядку для пальців.

В роботі дві вправи. Учень виконує їх в середньому темпі, але не рівним звуком. Учитель пропонує учневі вслухатися у виконання і самому визначити недоліки звучання.

Учень: 4 і 5 пальцями незручно грати і звук виходить слабкіше.

Учитель: Молодець, що ти це чуєш і розумієш! У твоєму виконанні бракує рівності звучання.

Приводить в приклад рівний каліграфічний почерк, як аналог рівному звучанню. Ще один приклад: дерев'яний паркан навколо будинку, коли одна дошка вище, інша нижче. Запитує, чи красиво це?

Учень: Ні. Такий паркан, що огороджує будинок Баби Яги.

Учитель: Наше завдання полягає в тому, щоб домогтися рівності звучання. А для цього необхідно звернути увагу на те, як ти ставиш 5 і 1 пальці. У піаністичній практиці є різні види «постановок», які використовуються для досягнення певного звучання інструменту. Наприклад, співучу мелодію ми будемо виконувати більш плоскими, м'якими, гнучкими пальцями, які глибоко занурюються крізь клавіатуру, ніби ліплять щось. У нашому ж випадку потрібні міцні сильні, добре поставлені і активно працюючі пальці.

Сконцентрувавши увагу на «стоячих» 1 і 5 пальцях, «піймавши» момент рівноваги, закруглив перехід в пасажі (петлі, дуги) знизу-вверх і зверху-вниз,

додавши відповідне рух кистю «за музикою», відчувши це всім тілом, учень намагається добитися потрібного звучання і у нього виходить виконати більш якісно.

Д. Кабалевський «Войовничий танець».

Текст п'єси вивчений напам'ять.

Учитель: Що тобі склало труднощі, коли ти вдома вивчав танець?

Учень: Мені було не важко вивчити танець напам'ять, він мені подобається.

Учитель: Раз тобі подобається твір, напевно, ти обдумував як його треба виконати, в якому характері, з яким настроєм?

Учень: Думаю, що войовничий танець танцюють воїни.

Учитель уточнює: А може бути один воїн, а не воїни?

Учень: Я думаю, воїни, тому що, коли ми розучували текст, ми бачили, що мелодія звучить то в правій руці, то в лівій, а то й разом одночасно.

Учитель: Вірно. То одна група воїнів танцює, то це ж рух повторює інша група, а потім обидві групи танцюють разом. І як же називається цей прийом в музиці, коли у нас є два рівноправних голоси?

Учень: Багатоголосся.

Учитель: Правильно. Пригадуєш, це називається словом поліфонія. А в повсякденному житті з чим можна порівняти цей прийом будови музичного твору? Давай проговоримо з тобою про вашу сім'ю. Тато на роботі заробляє гроші, а вдома може відремонтувати кран, електровимикач. Мама стежить за затишком в оселі, смачно готує. Ти добре вчишся, доглядаєш за собакою. А ви разом дружна сім'я, де кожен виконує свої обов'язки, а також допомагає, піклується, інакше кажучи, любить один одного. Тобто перетворює життя родини на краще. А що ти робиш по дому?

Учень розповідає по свої домашні обов'язки.

А тепер поговоримо про настрій, з яким виконується танок. Як ти думаєш, як він має звучати?

Учень: Сміливо, чітко, впевнено.

Учитель: А що ти можеш сказати про воїнів, які за твоїми словами, танцюють сміливо і впевнено? Хто такі вояки?

Учень: Воїни – це захисники, сміливі й відважні люди.

Виконуємо п'єсу, визначаємо, якими піаністичними прийомами досягається передача настрою (ритм, штрихи, наголоси, темп, відтінки). (П. Цильхер «У гномів».)

Учитель: Чи подобається тобі цей твір? Чому?

Учень: Мені подобається, що музика має звучати весело, швидко.

Учитель: Ми з тобою вже говорили хто такі гноми. Чи ти читав казку «Білосніжка і сім гномів?»

Учень: Я дивився мультфільм, і гноми там смішні.

Учитель: Ось і спробуємо виконати нашу п'єсу так, щоб ми, слухаючи твоє виконання, могли уявити веселих, смішних чоловічків.

Учень виконує п'єсу досить впевнено. Далі робота ведеться над фразуванням, відтінками, темпом.

Ст. Коровіцин «Перша проталина»

Перше знайомство з п'єсою. Виконує учитель.

Учитель: Сподобався тобі цей твір? Схоже воно на попередні п'єси, які ми щойно грали?

Учень: Дуже гарна музика – ніжна, плавна, повільна.

Учитель: А що означає слово проталина?

Учень не може відповісти.

Учитель: Не засмучуйся, зараз ми з тобою розберемося, що це означає. Проталина – від слова танути. Що тане навесні?

Учень: Сніг!

Учитель: Вірно. Проталина – це місце, де раніше стояв сніг, але розтанув, і відкрилася земля.

Учитель: Ти сказав, що музика п'єси ніжна, плавна. А як же це пов'язано з назвою «Перша проталина»? Як ти думаєш?»

Учень: Напевно, вітерець теплий подув, сонечко світить, пташки прилетіли. Всім подобається весна.

Учитель: А на першій проталині вже виріс перший пролісок. Як хороша новоявлена природа! Ще хмуриться небо, кругом біліє сніг, а над лісовою проталиною піднявся вгору і раніше всіх розцвів маленький пролісок.

Я знаю, що ти любиш малювати і пропоную тобі намалювати картинку, на якій буде зображена перша проталина.

Урок підійшов до завершення.

Учитель: мені сподобалася твоя підготовка до сьогоднішнього уроку, ти заслужив похвали.

Учень: мені подобаються п'єси, які я вчу. І, особливо, «Войовничий танець».

Список використаних джерел

1. Лук'янова М.І., Теоретико-методологічні основи організації особистісно-орієнтованого уроку. //завуч, 2006, №2, с.35-43.
2. Пехота О.М., Освітні технології; Навчально-методичний посібник, К., А.С.К., 2004, - с.152.
3. Якиманська І.С., Розробка технології особистісно-орієнтованого навчання//Питання психології – 1995, = №2, - с.13-21.

Розробка уроку
музичної літератури з елементами соціалізації
за темою: «Ф.Шуберт. Симфонія сі-мінор «Незавершена»
(четвертий рік навчання)
Викладач-методист з музично-теоретичних дисциплін
Непроста Надія Володимирівна

Склад групи - учні 12-13 років.

Тема: «Ф.Шуберт. Симфонія сі-мінор «Незавершена»

Мета уроку:

1. Продовжити знайомство учнів із романтичним світосприйняттям, простежити в музиці риси романтичного героя, відповісти на питання: чи справді Ф.Шуберт не завершив свою симфонію №8? Чи потрібне, на думку учнів, її продовження?
2. Розвивати навички аналізу музичного твору, продовжувати роботу зі збагачення літературної та «музичної» мови дітей.
3. Викликати інтерес до творчості композиторів-романтиків. Розвинути дослідницькі навички.
4. Виховувати в учнів упевненість у власних силах засобами уроку, можливість сміливо висловити власну думку, обґрунтовано її пояснити, захищати власну позицію, вміння сприймати протилежну точку зору.
5. Підвести учнів до висновку про самоцінність людських якостей та власне людського життя.
6. Стимулювати потребу учнів зробити свій внесок у спільний пошук, формулювання висновків уроку і отримання задоволення від власної роботи на уроці.
7. На основі вивченого матеріалу:
 - активізувати розумову діяльність учнів;
 - сприяти розвитку навичок критичного мислення;
 - з'ясувати особисту позицію учнів стосовно однієї з провідних тем епохи романтизму – самотності головного героя, сенсу його буття.

Обладнання: CD програвач, запис музичного твору, вірш Н. Красоткіної «Самотність», портрет композитора, таблиця характеристики музичних тем (стовпці таблиці заповнюються по черзі, після характеристики кожної теми учнями).

Перша частина			Друга частина	
Тема вступу Таємничий колорит	Головна партія	Побічна партія	Перша тема «Легкий подих природи»	Друга тема Поетичні марення
Приглушена	Задумана	Світла	Споглядальна	Журлива
Таємнича	Елегійна	Привітна	Заспокійлива	Лірична

--	--	--	--	--

У таблиці виділені шрифтом виразні словосполучення: «легкий подих природи», «світ поетичних марень», «таємничий колорит». Нижче – поняття та терміни, на яких слід зупинити увагу: декламація, барвисте зіставлення тональностей, терцові ладотональні поєднання, споглядальна, «вічне» питання, романтичний образ світу, романтичний герой. На дошці записані тема уроку та епіграф. Протягом уроку звертаємося до цих записів, деякі з них учні переносять в зошити. Урок ведеться у формі невимушеної бесіди.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Повторення теми «Вокальні цикли» Шуберта. (Повтор теми минулого уроку в розробці опускається, використовуються тільки висновки: риси головного героя вокальної творчості).

II. Повідомлення теми та мети уроку, навчального матеріалу.

III. Пояснення та обговорення нової теми:

1. Прослуховування фрагментів симфонії: основних тем першої частини, 1-ої та 2-ої тем другої частини.
2. Програвання на фортепіано тем симфонії з усним аналізом змісту і форми, підведення учнів до висновку, що Шуберт втілює у своєму творі образ романтичної особистості.
3. Дуже важливе трактування теми вступу як основного філософського питання: бути чи не бути; у чому сенс буття? Питання, на яке необхідно знайти відповідь, пояснюючи розвиток образної сфери в цьому напрямку.
4. Романтичний образ світу в музиці Шуберта. (На попередньому уроці аналізувалися і записувалися на дошці риси романтичної особистості в пісенних творах Шуберта.)
5. Чи є симфонія Шуберта незакінченим твором - питання, на яке ми відповімо наприкінці уроку.

КОНСПЕКТ УРОКУ

Вступне слово вчителя: На минулому уроці, аналізуючи вокальну творчість Шуберта, ми дійшли висновку про те, що ліричний герой його пісень володіє певними рисами. Пригадайте, якими?

Учень: Це проста, скромна, благородна людина, якою був і сам композитор.

Учень: Він глибоко і тонко відчуває навколишній світ.

Учень: Він сором'язливий, нещасний і самотній. Єдиним його другом є природа.

Учень: Він любить природу, захоплений її красою.

Учитель: Сьогодні ми познайомимося з симфонією №8 сі мінор Франца Шуберта. Згадаймо, що таке сонатно-симфонічний цикл? Скільки частин у симфонії? У якій формі пишеться 1-а частина? Тональне співвідношення тем? Коротко охарактеризуйте частини класичного сонатного циклу. (Ці питання можна пропустити і відразу перейти до прослуховування та аналізу твору).

Ви вже знаєте, що Шуберт був одним із перших композиторів - романтиків. Ми разом будемо шукати відповідь на питання: «Що характерно для романтичного героя саме цього твору?». Це допоможе нам глибше осмислити поняття «музичний романтизм», зрозуміти особистісне сприймання світу митцями-романтиками.

Симфонія сі мінор написана в 1822 році. Вона отримала назву «Незакінченої», бо має всього дві частини. Визнана всіма істинним шедевром Шуберта.

Звучать окремі теми першої частини (тема вступу, головна партія, побічна партія в експозиції, розробка, кода 1-ї частини).

Учитель: Що ви можете сказати про тему вступу?

Учень: Образ вступу похмурий, затаєний, тривожний, звучить у віолончелей і контрабасів в нижньому регістрі, в тональності сі мінор, має пісенний характер.

Учитель: Яку інтонацію відтворює її заключний мелодійний зворот: питальну, окличну, розповідну?

Учень: Питальну (зупинка на домінанті звучить нестійко, незавершено).

Учень: У симфонії Гайдна теж був вступ ...

Учень: Але він мав там іншу роль: відтіняв музику життєрадісного АЛЕГРО.

Учитель: Так, дійсно. А в симфонії Шуберта? Тема вступу - основна думка твору, вона, наче епіграф, проходить через всю першу частину (перед розробкою і кодою, на матеріалі вступу розгортається розробка та кода 1-ї частини). І.Фрумкін говорить про неї так: «В темі вступу є щось тяжке і непереборне, як настирлива думка, як погане передчуття». Чи можна питальну інтонацію вступу якось обґрунтувати?

Учень: Напевно, це можна трактувати як основне питання буття: бути чи не бути? Боротися чи скоритися?

Учень: А я вважаю, що це – питання про сенс життя. Адже романтичний герой постійно шукає своє місце в світі.

Учень: Так, звичайно, герой – романтик наче й хоче бути ближчим до оточуючих, проте водночас він відгороджується від світу і поринає у світ мрій.

Учитель: Цікаво, яку відповідь дасть нам музика? Давайте розглянемо і проаналізуємо основні теми.

Учень: Головна партія звучить у гобоя з кларнетом. Задушевна, ніжна, лірична, пісенна. Тональність сі-мінор.

Учень: Побічна партія - світла, радісна, пісенно - танцювальна. Тональність Соль мажор - тональність VI ступеня.

Учитель: Типове для романтиків барвисте зіставлення тональностей. Обидві теми зіставляються, але не стикаються.

Учень: Між ними немає конфлікту. На чому ж тоді ґрунтується розвиток у розробці?

Учитель: Так, це цікаве питання, але відповідь на нього дає сама музика.

Учень: Розробка заснована на темі вступу. Звучить потужно, напружено, драматично. Це наче доля знову ставить герою запитання про сенс його життя.

Учень: Різкі зміни сили звуку, пульсуючий фон, на гребені кульмінації вступають тромбони. У коді знову наполегливо звучить тема вступу, таким чином, останнє слово за нею.

Учитель Давайте підсумуємо. Чи є відповідь на поставлене у вступі питання? Чи є вихід із драматичної ситуації?

Учень: Відповіді немає.

Учитель: Можливо, вона буде далі. Та перш ніж послухати музику 2-ї частини, я пропоную вам послухати вірш сучасної української поетеси Надії Красоткіної «Самотність»:

Одному дуже сумно в світі жити,
Гнітить самотність, сушить і пече.
І ніби справ й роботи є доволі,
Та вічна тиша завжди в голові.
Неначе воїн, що один у полі...
А он зоріють квіти польові...
І хочеться, щоб хтось приніс для тебе
Букет чарівний, що в лугах цвіте.
І просто слово хочеться почути,
Щоб ласка і любов у нім жила.
Одному в світі дуже важко бути...
Без ніжності, надії і тепла...

Учитель: Як ви вважаєте, чи співзвучні настрої цього вірша з темами «Незавершеної симфонії»?

Учень: Так, адже герой симфонії залишається сам-на-сам зі своїми проблемами.

Учень: Мабуть, у нього нещасливе кохання; він відчуває себе самотнім і непотрібним...

Учень: Самотність не залежить від віку і не завжди пов'язана з коханням...

Учень: Самотність у кожного своя, адже в кожного є щось таке, чим не можна поділитись з оточуючим світом, а так хочеться.

Учень: Самотність - для одного трагедія, а для іншого - переосмислення себе самого: чому все так погано і як це можна змінити.

Учитель: Проблема самотності існувала у різні часи. Завжди були люди, які з різних причин не могли знайти своє місце у соціумі, були відлюдкуватими, незрозумілими оточуючим. Ви, певно, будете здивовані, проте в наш час ця проблема лише загострилася.

Учень: Чому? Адже зараз стільки засобів для спілкування! Навіть люди з обмеженими можливостями мають змогу спілкуватися завдяки Інтернету.

Учитель: Так, але саме в сьогоднішній виник термін "самотність у натовпі". Сучасний темп життя, велика кількість зовнішніх контактів, комп'ютерних СМСок, шлюбних оголошень, на жаль, не позбавляє людину від відчуття повної самотності. Більше того, тема стала ще більш щемливою, болючою. Подумати тільки, можна миттєво зв'язатися з іншою людиною на протилежному кінці планети, а осад неприкаяності, покинутості, незатребуваності залишаться.

Учень: Так, я чула випадково, як моя бабуся жалілася на самотність своїй подрузі, хоча ми мешкаємо разом із нею, і загалом вона у мене ще молода та гарна, працює, має друзів. Незрозуміло...

Учитель: Дійсно, від самотності страждають зовсім різні люди, та й причини її різні. Проте чи можна позбавитися самотності? Як цього досягти?

Учень: Я думаю, що часто в такій ситуації винні ми самі, а, значить, і починати треба з себе. Можливо, треба знайти собі якесь заняття для душі.

Учитель: Що ти маєш на увазі?

Учень: Наприклад, можна зайнятися спортом у фітнес клубі або спортивній секції, відвідувати гуртки за інтересами, виставки, концерти.

Учень: Так, тоді тебе будуть оточувати люди, близькі по духу.

Учень: Треба просто бути більш доброзичливим до інших, небайдужим, тоді й інші будуть відповідати нам тим же.

Учень: А я не згоден. Чому я повинен змінювати себе заради когось? Треба любити себе таким, який ти є, а самотність - не завжди погано.

Учень: Можна, звичайно, любити себе понад усе, проте самому важко. "Один в полі не воїн" - чули? Тому, навпаки, треба більш терпимо ставитися до оточуючих і більш вимогливо до себе. Не чекайте дива - дивуйте самі!

Учитель: Давайте послухаємо, який шлях обирає ліричний герой симфонії. Чи спробує він кинути виклик долі?

Звучить музика другої частини.

Учень: В її основі дві теми. 1-а тема - сумна, некваплива, лірична, в тональності Мі - мажор.

Учитель: «Легкий подих природи» - так охарактеризувала цю тему В.Галацька (музикознавець).

Учень: 2 -а тема - тиха, мрійлива, лірична (до - дієз мінор). Вона (як і перша тема) теж пісенна.

Учитель: Після пережитих хвилювань потрібен відпочинок. На думку В. Брянцевої, «друга частина немов переносить у світ поетичних марень, зачаровує чарівними сновидіннями». Чи втілив Шуберт в симфонії риси романтичної особистості? Які?

Учень: Ліричний герой - тонка, чутлива особистість ...

Учитель: яка стикається з матеріальним світом. Який же вихід із ситуації знайшов ліричний герой Шуберта?

Учень: У природі і мареннях він знаходить захист від світу зла і нещастя.

Учитель: Чи згодні ви з діями і думками романтичного героя?

Учень: Не завжди. Я намагаюсь свої проблеми вирішувати, а не тікати від них.

Учень: А мені близьке таке ставлення до життя. Коли я мрію, то відчуваю себе вільним і сильним.

Учитель: Чи є у 2-й частині відповідь на питання, поставлене на початку уроку - у чому сенс життя романтичного героя?

Учень: Так. Ліричний герой симфонії знайшов свій ідеал у природі...

Учень: Він бачить у повсякденному житті джерело зла і нещастя, і його романтична особистість шукає розради у світі духовному.

Учитель: Отже, давайте на основі нашого спільного дослідження робити висновок про романтичний образ світу. Яка головна ідея мистецтва, у тому числі і романтичного?

Учень: Людина і світ, їхні стосунки.

Учитель: А головна тема романтизму?

Учень: Романтичний герой і його конфлікт із зовнішнім середовищем, його самотність і чутливість.

Учень: Світ здається романтикам двоїтим: матеріальним і водночас одухотвореним. Виникає протиріччя між ідеалом і дійсністю.

Учень: Романтичний герой - проста людина, що глибоко відчуває життя, прагне поділитися своїми найтоншими, невловимими переживаннями. Але його не розуміють.

Учень: Притулком від бід цивілізації стала для нього природа, яка зцілює бентежну душу людини.

Учитель: Враховуючи це, чи можна вважати «Незакінчену» симфонію закінченою?

Учень: Так, адже герой обрав свій шлях.

Учень: А я вважаю, що герой не знайшов відповіді на головне питання – в чому сенс життя. Можливо, він просто вирішив перепочити. А ви як вважаєте?

Учитель: На мій погляд, романтична картина світу в ньому відображена досить повно. Збереглися нариси 3-ї частини, але чомусь автор їх не опублікував. Можливо, він так і задумав свій твір, вважаючи його самодостатнім? Шуберт не залишив нам точної відповіді. Можливо, відповідь на це питання ви знайдете в рядках вірша М.Бажана «Незакінчена симфонія Шуберта», який прочитаєте вдома. Сподіваюсь, що наш урок допоміг вам краще зрозуміти світосприйняття митців – романтиків, їхнє бачення життєвого призначення людини.

Учень: Ми плідно працювали на уроці, намагалися розкрити творчий задум автора, знайти відповідь на життєво важливі питання в самій музиці.

Учень: А мені сподобалося проводити паралелі: думки романтичного героя, його вибір та наш, сучасний погляд на життя.

Учитель: Дякую вам за небайдужість та активність на уроці, ваші міркування, прагнення висловити свою особисту позицію.

Домашнє завдання: доповніть таблицю характеристики музичних тем симфонії, пригадавши їх звучання та коло образів. Подумайте, чи завжди виправдана втеча від реальності у світ мрій?

ДОДАТОК.

М. Бажан. «Незакінчена симфонія Ф.Шуберта»

Я звусь Франц Шуберт. Я вам зараз поясню,
Чим марю уночі, чим невсипуще сню,
Хоча запитую себе самого сам:
Чи довіряти снам? Чи звіритись ночам?
Так, я кричу вночі. Так, я мовчу й кричу
Крізь тьму і звуки тьми, крізь тугу й німоту.
Мій крик - подібний він до зашморгу й плачу,
Яким собі горлянку обплету.
Стою над ямою розчахнутого сну,
І риюся в своїм розбурханім естві,
І міряю його незмірну глибину,
Де корені сплелись і мертві, і живі.
І розсуваються улежані шари

Забутих спогадів, зотлілих марень слід,
І розкривається на дні провалля хід
До ще темнішої, ще глибшої нори.
Вслухаючись в її підземний шурхит, я
Кричу, й жахаюся, й не знаю, що звідтіль
На мене виповзе: чи сумнівів змія,
Чи вистрибне, немов тарантул, біль?
Заворушилося тяжке й кошлате щось, -
Розгорнутий барліг загрозово двигтить,
Здригнулося ество і рвучко затряслось,
І розпач ворухнувся, як збуджений ведмідь.
І я кричу й кричу, не знаючи того,
Що криками не віджену його,
Що він насунеться, повалить і зімне,
Роздряпавши нутро моє, мене...
І тільки зблиск вогню,
І тільки крок навстріч
Іще ледь-ледь просвіченому дню, -
І я пройду крізь тьму, крізь маячню і ніч,
І я, здмухнувши снів задушливий одвій,
Знов піснею дихну.
Немов зоря блаженна,
Немов досвітній світлий смуток мій,
Повисне в небесах мелодія пісенна.
Її не завершив? І завершать не смій,
Бо й закінчена вона є нескінченна.

Список використаних джерел

1. Бас Л., Розповідь про композиторів, вип.3. – К., Музична Україна, 1978, - с.144.
2. Бартко О.А., Музична школа. Навчально-методичне видання №10/вип.36. – ВД «Менеджмент-XXI», 2008, -с.58.
3. Гольшмидт Г., Франц Шуберт. Жизненный путь (2-е русское издание), Музична Москва, 1968, - с.449.
4. Попова Т.В., Скудина Г.С. Зарубежная музыка XIX века: Книга для учащихся. – М.: Просвещение, 1981, - с.207.
5. Прохорова И., Музыкальная литература зарубежных стран для 5 класса ДМШ. – М., Музыка, 1986, - с.146.

«Сольфеджіада»
урок-гра з учнями 6-х класів 8-річного терміну навчання.
Викладач-методист з музично – теоретичних дисциплін
Непроста Надія Володимирівна

Мета і завдання:

- Формування інтересу до музично-теоретичних дисциплін.
- Пошук нових форм позакласної роботи.
- Підвищення якості позакласної роботи викладачів ШЕВ.
- Виявлення творчого потенціалу учнів.
- Розвиток здатності кожного учня до роботи в команді.
- Можливість перевірки свого рівня знань та вмінь, самореалізації в різних конкурсних завданнях .
- Розширення загального музичного кругозору.
- Розвиток і закріплення практичних навичок та знань.
- Формування позитивного ставлення до предмету сольфеджіо.

Негласною, не декларованою метою даного проекту було залучення уваги з боку батьків учнів до предмету сольфеджіо, його змісту і завдань. Відомо, що батьки, як правило, приводять дітей у музичну школу з метою навчити їх грати на тому чи іншому інструменті, не завжди і не цілком розуміючи ролі сольфеджіо в загальному музичному розвитку дитини, сприймаючи цю дисципліну як щось обов'язкове, але не потрібне.

Форма музичного змагання учнів – сольфеджіада – з одного боку, відображає предмет змагання (завдання з сольфеджіо), що дає змогу сфокусувати увагу локально на цілях та завданнях предмету сольфеджіо в музичній школі, з іншого – перегукується з темою спортивних змагань.

Ми прагнули максимально наблизити форму та зміст даного заходу до спортивної тематики. Практично всі конкурси асоціювалися з яким-небудь видом спорту: «вільне плавання» (читання ритмічної партитури), «важка атлетика» (визначення акордів в акордовій послідовності) і т. і.

Сольфеджіада проводилася у вигляді командного змагання. Учасники команд:

"ТЕМП" - Таран Д., Абрамова А., Серов А. (викл. Седень Є.В.), Ненашева А., Демченко А. (викл. Онищенко Г.Ю.), Макогон О. (викл. Стукаленко Г.М.)

"РИТМ" - Галенкевич Є., Танцюренко О. (викл. Стукаленко Г.М.), Охременко Г., Дворна В. (викл. Онищенко Г.Ю.), Немчонок С., Арестова В. (викл. Седень Є.В.)

Імпровізаційний характер деяких конкурсних завдань поєднувався з традиційними формами виявлення і демонстрації знань, пов'язаними з виконанням певних алгоритмів дії. Це сприяло психологічно комфортному відчуттю учасників, яким, в силу свого віку, досить складно повною мірою самореалізовуватися в умовах незвичної обстановки. Опора на знайомі, відпрацьовані дії дозволило уникнути зайвого хвилювання і емоційного перевантаження учнів.

У процесі проведення даного заходу учні отримали заряд позитивних емоцій, оптимізму, поглянувши на предмет сольфеджіо з нового, незвичного для них боку. Часом нудні та, як їм здавалося раніше, не мотивовані завдання і вправи заграли для них новими фарбами, виявивши в собі привабливі сторони. Гравців не сковували межі наукоподібного теоретизування, і навіть складні завдання не викликали почуття нудьги або страху перед можливою помилкою. Діти повірили у свої сили, на сольфеджіаді панував дух спортивного азарту та змагальності, почуття командного

партнерства, творчий порив та імпровізаційність.

1 завдання

Знайомство з командами. Отже, команда «Темп»!

Команда «Темп» скандує свою речівку та девіз:

Что такое темп? Это скорость шага.	Что такое шаг? Это доля такта!	Чтобы дружно побеждать Будем в темпе мы играть!
---------------------------------------	-----------------------------------	--

Ведучий: Команда «Ритм»!

Команда «Ритм» вимовляє свою речівку та девіз:

В ритме мы играем, Дружно побеждаем!	Слушай, думай, не зевай, Чувство ритма развивай!
---	---

2 завдання

Інтелектуальна розминка

Ведучий ставить теоретичні питання з курсу сольфеджіо за шостий клас. Кожен гравець при відповіді тримає в руках м'ячик, який потім передає наступному члену своєї команди. Для журі цей момент - своєрідна допомога в їх роботі, оскільки наочно видно, хто з дітей відповідає на конкретне запитання ведучого. Крім того, цей спортивний елемент створює своєрідний відеоряд, що викликає асоціації зі спортивним змаганням (передача естафети)

Запитання для 1-ї команди:

1. -Інтервал, що містить 4 ступені, п'ять півтонів?
2. -Як називається акорд, що складається з ч4. і б.3?
3. -Знак, який скасовує підвищення та пониження звуку?
4. -«Ре, сіль, сі бемоль» – це мажорний чи мінорний квартсекстаккорд?
5. Акорд, що складається з м. 3 і 4 ч.?
6. -В Ля мажорі біля ключа три діеза чи три бемоля?
7. -Ритмічна група з 3 нот, яка дорівнює чверті?
8. -Вид мінору з підвищеними VI і VII ступенями?
9. -Акорд, що складається з 4-х звуків, розташованих по терціям?
10. -Інтервал, що складається з трьох тонів?
11. -Перенесення нижнього звуку інтервалу на октаву вгору або верхнього на октаву вниз?
12. - Як називаються мажорні та мінорні тональності із загальною тонікою (Іступінь)?
13. - Мажорна тональність з трьома бемолями біля ключа?
14. -У якій мінорній тональності при ключі два діеза
15. -Який квартсекстаккорд будується на II ступені лада?

Запитання для другої команди:

1. -Інтервал, що містить 5 ступенів, 7 півтонів?
2. - Як називаються тональності, що мають спільні ключові знаки, але різні тоніки?
3. -в.3 обертається в ...
4. -В якій мінорній тональності біля ключа 3 дієза?
5. -«Ре, фа дієз, ля» – мажорний чи мінорний тризвук?
6. -Як називається тризвук на V ступені мажору або мінору?
7. - Вид мінору з підвищеним VII ступенем?
8. - Який секстаккорд будується на VI ступені лада?
9. -Назвіть одним словом зб.4 та зм.5
10. -На якому ступені ладу будується тонічний квартсекстаккорд?
11. -Скільки ступенів у в.7?
12. -«До, фа, ля бемоль» – це тризвук чи квартсекстаккорд?
13. -Скільки ступенів у м. 6?
14. «Мі, соль, до» – це мажорний або мінорний секстаккорд?
15. -Які знаки при ключі до мінорі?

Журі оцінює точність та швидкість відповідей.

3 завдання

Слухова стрільба по мішені.

На стенді знаходяться заздалегідь приготовлені дві великі мішені з яскравими колами в три кольори. Кожній команді призначається одна мішень для "стрільби" інтервалом та акордом.

Учасникам команд роздаються картки з позначенням інтервалу. Перший учасник команди піднімає свою картку. Для нього ведучий грає по черзі три різних інтервали, серед яких один інтервал його. Якщо інтервал звучить першим, то учасник прикріплює картку на перше зовнішнє коло. Якщо зазначений інтервал звучить другим, то картка приклеюється на друге коло мішені. Якщо інтервал звучить третім, то картка прикріплюється на третє коло. Таким чином, кожен учасник повинен почути, яким за рахунком зіграли інтервал (першим, другим або третім) та приклеїти картку на відповідне коло мішені. А в цей час інша команда будує і записує інтервальний ланцюжок. Завдання проводиться в письмовій формі і оцінюється індивідуально для кожного учасника в 1 бал. Умовою завдання передбачено побудова інтервального ланцюжка в скрипковому ключі. Кожен новий інтервал будується від останнього звуку, який виникає при побудові чергового співзвуччя. При цьому в інтервальному ланцюжку ряд інтервалів починається і закінчується нотою "ре".

Інтервальний ланцюжок:

ч 5 ↑ б 3 ↑ ч 4 ↓ б 3 ↓ м 7 ↑ б 6 ↓ м 3 ↓

Влуч у мішень інтервалом

№ учасника						
Інтервал	2	3	4	5	6	7

Влучу у мішень акордом

Учасникам команди роздаються картки з позначенням акорда:

№ учасника	1	2	3	4	5	6
Акорд	dur ₃ 5	moll ₆	dur ₄ 6	D ₇	moll ₄ 6	dur ₆

Для кожного учасника грається по три акорди в різних регістрах. Учень повинен почути, яким за рахунком (першим, другим або третім) прозвучав його акорд і відповідно приклеїти картку на перше, друге або третє коло мішені. На картки з інтервалами та акордами із зворотного боку приклеюється двосторонній скотч. Учасники знімають верхню плівку та приклеюють картку на потрібне коло мішені.

Далі команди міняються завданнями. Перша команда переходить до виконання письмового завдання з інтервальним ланцюжком. Друга команда отримує картки для стрільби по мішені інтервалом та акордом:

Картки для стрільби інтервалом:

№ учасника	1	2	3	4	5	6
Інтервал	м ₂	в ₃	ч ₄	ч ₅	в ₆	м ₇

Картки для стрільби акордом:

№ учасника	1	2	3	4	5	6
Акорд	moll ₃ 5	dur ₆	moll ₄ 6	D ₇	dur ₄ 6	moll ₆

Ігрове завдання ведучого для стрільби інтервалом (команда 1):

№ учасника	1	2	3	4	5	6
1 інтервал	в ₆	м ₃	ч ₄	в ₃	в ₇	в ₃
2 інтервал	ч ₄	в ₇	м ₃	ч ₅	м ₆	в ₂
3 інтервал	в ₂	ч ₄	в ₇	м ₂	в ₃	м ₇

Ігрове завдання ведучого для стрільби акордом (команда 1):

№ учасника	1	2	3	4	5	6
1 акорд	moll ₆	moll ₆	dur ₆	dur ₄ 6	ум ₅ ₃	dur ₆
2 акорд	dur ₅ ₃	moll ₅ ₃	D ₇	D ₇	moll ₅ ₃	D ₇
3 акорд	D ₇	moll ₄ ₆	dur ₄ 6	moll ₆	moll ₄ 6	dur ₅ ₃

Ігрове завдання ведучого для стрільби інтервалом (команда 2):

№ учасника	1	2	3	4	5	6
1 інтервал	ч5	в3	м6	м2	в6	в3
2 інтервал	в6	ч5	ч4	м7	м3	м7
3 інтервал	м2	в7	в2	ч5	м7	м6

Ігрове завдання ведучого для стрільби акордом (команда 2):

№ учасника	1	2	3	4	5	6
1 акорд	moll ₆	dur ₆	D ₇	dur ₆ ₄	dur ₆	moll ₆
2 акорд	moll ₃ ₅	moll ₃ ₅	dur ₆	D ₇	moll ₅ ₃	dur ₃ ₅
3 акорд	D ₇	dur ₃ ₅	moll ₄ ₆	moll ₆	dur ₄ ₆	dur ₄ ₆

Методичний матеріал для журі

Лист відповідей для виставлення оцінок учасникам за стрільбу по мішені.

1 команда:

1 коло: м3 ч4 moll6 dur6

2 коло: ч5 м6 dur35 D7

3 коло: в2 м7 dur46 moll46

Методичний матеріал для журі

Лист відповідей для виставлення оцінок учасникам за стрільбу по мішені.

2 команда:

1 коло: в3 в6 dur 6 moll 6

2 коло: ч4 м7 moll₃₅ D7

3 коло: м2 ч5 moll₄₆ dur₄₆

4 завдання

Важка атлетика

В цьому конкурсі в якості важкого снаряда боротьби виступають не окремі звуки або інтервали, а акорди. Обидві команди отримують акордову послідовність у письмовому вигляді. Кожен учасник повинен самостійно визначити тональність та підписати акорди. У кожному завданні певна кількість співзвуч – по числу гравців у кожній команді (в нашому випадку їх 6). Виконавши письмову частину завдання, учні виконують послідовність акордів по ланцюжку – кожен свій.

Досить просте на перший погляд завдання передбачає вміння працювати в колективі, оскільки потрібно загальне налаштування на тональність. Крім того, для успішного виконання цього завдання необхідні мобільність і реакція, а також почуття ладу та чистота інтонації.

Завдання для першої команди:

T₃⁵ T₆ S₃⁵ S₆ T₄⁶ D₇ T₃

Завдання для другої команди:

$t \frac{5}{3} s \frac{6}{4} D^6 t \frac{5}{3} S^6 D^7 t^3$

Журі, перевіривши підписані акордові послідовності, оцінює музичну грамотність (правильність відповідей) учасників команди, а після проспівування акордів - точне інтонування кожного гравця. Підсумовуючи всі ці показники, виставляється певна кількість балів кожній команді.

5 завдання

Музичні "гонки"

У цьому завданні використовується українська народна пісня "Ой, під вишнею". Перед кожною командою ставиться кілька завдань. Учасники однієї команди повинні просольфеджувати пісню, транспонувавши мелодію на велику секунду вгору (тобто в Соль мажор), учасники іншої команди повинні просольфеджувати пісню, транспонувавши її на велику секунду вниз (відповідно в Мі бемоль мажор). Далі кожна пісня виконується учасниками команд під мінусову фонограму. Складність завдання полягає в умінні вкластися в ритм фонограми і встигнути точно озвучити ноти в новій тональності.

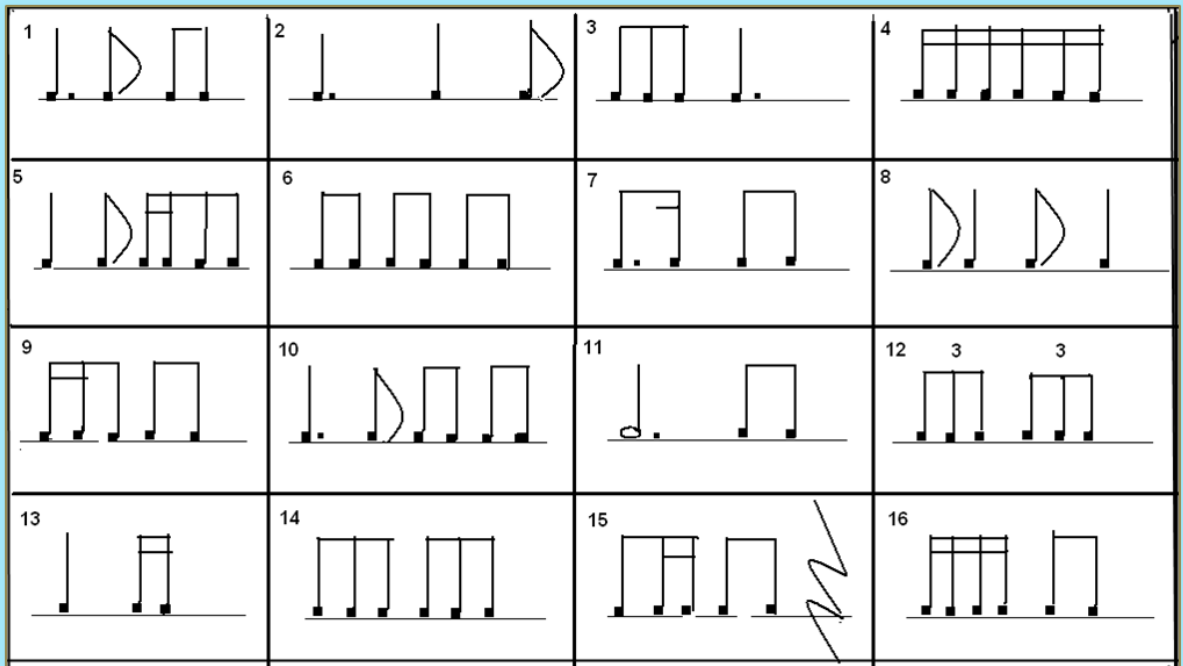
6 завдання

Ритмічне орієнтування

Учні демонструють своє вміння орієнтуватися у розмірах $3/4$ і $6/8$. У роботі з цими розмірами типова помилка учнів – неправильне групування тривалостей.

Завдання полягає в наступному. Із запропонованих ритмічних карток потрібно викласти 4 такти в розмірі $3/4$ - завдання для однієї команди і в розмірі $6/8$ - для іншої. При цьому необхідно дотримуватися точного групування, що відповідає кожному розміру.

На стенді демонструється кілька варіантів ритмічних групувань у різних розмірах ($2/4$, $3/4$, $4/4$, $3/8$, $6/8$), але при цьому розмір не вказується. У кожного варіанту свій номер. Команда називає номери вибраних карток, потім викладає з них 4 такти з набору також пронумерованих ритмічних карток, який знаходиться на окремому столі. Виконується під фонограму.

7 завдання

Вокальна естафета

До цього змагання підготовлені нотні тексти двох пісень В. Дунаєвського. Це "Спортивний марш" та "Пісня про веселий вітер". Кожен учасник команди отримує свій примірник. Ведучий пояснює суть завдань. Заспів пісні має бути виконаний ланцюжком (кожному з гравців дістається своя вокальна фраза). Приспів виконується всією командою. Журі оцінює чистоту інтонації й уміння точно відтворювати ритмічний малюнок. (Див. додаток)

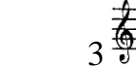
8 завдання

Музичне п'ятиборство

Це завдання за формою являє собою музичне тестування. У трьох запропонованих музичних творах команди повинні визначити елементи музичної мови – тональність, розмір, лад, жанр і форму. Кожен учасник отримує бланк – тест, який він повинен заповнити самостійно. У кожному тесті необхідно заповнити п'ять розділів, кожний з яких відповідає тій чи іншій характеристиці музичного твору. У тесті запропоновано кілька варіантів відповіді; який з них правильний, гравець вирішує сам. Журі аналізує кожну відповідь та виставляє загальний бал для однієї команди. З одного боку, це індивідуальне завдання, з іншого – від варіанту відповіді кожного учасника залежить результат команди в цілому. Заповнюючи розділ «тональність», учасники користуються підказкою на стенді, де вказуються ключові знаки. Чуючи лад і бачачи ключові знаки, можна зробити висновок про те, в якій тональності написано музичний твір, що звучить в даний момент.

Використовуються наступні музичні твори:

- 1 А.Гречанінов. Вальс F dur.
- 2 П.Чайковський. Полька B dur.(из «Детского альбома»)
- 3 С.Прокоф'єв. Марш C dur.

Тональність	Розмір	Лад	Жанр	Форма
1 2 3 	2/4, 3/4, 4/4, 6/8	Мажор, мінор	Вальс, марш, пісня, полька, мазурка, тарантела, полонез	2 частинна, 3 частинна, варіації, рондо, куплетна

Фінальна пісня – канон

Додаток

"Спортивний марш" Заспів:

"Песня о весёлом ветре"

The image displays a musical score for a song titled "Песня о весёлом ветре" (Song about a cheerful wind). The score is written on five staves in a single system, all using a treble clef and a key signature of two flats (B-flat and E-flat). The time signature is 4/4. The music is divided into nine numbered measures, each indicated by a bracket above the staff. Measure 1 starts with a double bar line and a repeat sign. Measure 9 ends with a double bar line. The tempo or performance instruction "Притив" is written in italics above the fifth staff. The notation includes various note values such as quarter, eighth, and sixteenth notes, as well as rests and slurs.

Заспів:

"Спортивний марш"

Приспів:

The image displays a musical score for a piece titled "Спортивний марш" (Sporting March). The score is presented in three systems, each consisting of a vocal line (treble clef) and a piano accompaniment line (bass clef). The key signature is one sharp (F#), and the time signature is 2/4. The first system begins with a "Fine" marking above the vocal line. The second system continues the vocal melody and accompaniment. The third system concludes the piece with a double bar line and a repeat sign (a section symbol) at the end of the vocal line.

"Песня о веселом ветре" Приспів:

Приспів

**Приклади групових та індивідуальних занять.
Викладач-методист з фаху «фортепіано» Полєвіков Ігор Олексійович**

Особистісно орієнтоване виховання у музичній школі може здійснюватися в межах існуючих вимог, за певних форм структурованого навчально-виховного процесу.

Так, при проведенні індивідуальних уроків, що є специфічним у музичній школі на відміну від загальноосвітньої, заняття музикою за особистісно орієнтованої спрямованості має стати не самоціллю, а засобом особистісного зростання вихованця.

Наприклад, працюючи над поліфонічними творами, зі суто виконавськими проблемами, викладач має побачити та запропонувати вихованцю до усвідомлення та вирішення соціальну, практичну і особисту значущість навчального матеріалу, підіймаючись до світоглядних проблем. Такий підхід має створити умови для творчої самореалізації особистості.

Учитель: Скажи, чи всі люди думають однаково?

Учень: Одні так, інші – ні.

Учитель: А у тебе є думки, що схожі на думки інших людей?

Учень: Так.

Учитель: Що це за люди?

Учень: Це мої батьки, друзі та однокласники. Ті, з якими я спілкуюсь найчастіше.

Учитель: У мене так само. Спілкуючись з іншими людьми, ми ставимо собі запитання та знаходимо на них відповіді, шукаючи таке вирішення спірних питань, яке дозволить нормально спілкуватися, товаришувати чи дружити, робити спільну справу. Скажи, будь-ласка, чи можливо одночасно говорити кільком людям так, щоб один одного почув та зрозумів?

Учень: Мабуть, так. Наприклад у передачі «Що, де, коли?» всі, хто грають за столом говорять і думають одночасно. Іще в хорі. Буває, тато з мамою та братиком водночас говорять кожний своє.

Учитель: Дійсно. У житті таке трапляється досить часто. А як ти вважаєш, чи в музиці таке можливе, щоб всі говорили одночасно, а виходило складно?

Учень: Мабуть, так.

Учитель: Музиканти так і говорять: багатоголосся, або, інакше кажучи, поліфонія. Тобто полі – це багато, а фоно – це голос. Отже, поліфонія це багатоголосся. Скажи, а у загальноосвітній школі можливо говорити до всіх та слухати всіх одночасно?

Учень: Мабуть ні, ніхто нікого не почує.

Учитель: А якщо говорити будуть одночасно 2, 3 або 4 людини?

Учень: Тоді таке можливо.

Учитель: Отже і в музиці таке можливе. Скажи, чи допоможе тобі в житті вміння слухати інших, до того ж одночасно?

Учень: Так.

Учитель: А вміння робити одразу кілька справ?

Учень: Звісно, так!

Учитель: Отже, навчившись добре грати поліфонічні твори, ти зможеш краще реалізувати себе у спілкуванні з іншими людьми?

Учень: Так.

Учитель: Спочатку ми із тобою почнемо з двоголосних творів. Їх називають інвенціями. Це невеличкі п'єси поліфонічного характеру, що написані у вільній наслідувальній (імітаційній) формі. Інвенція, також, перекладається, як винахід, придумування розвитку мелодії. Імітаційна форма означає, що другий голос, що вступає пізніше, повторює (імітує) те, що каже перший.

Учень: У нас так відбувається у загальноосвітній школі. Учитель говорить, а ми повторюємо.

Учитель: Дійсно, схоже. А як ти думаєш, чи завжди добре, коли лише повторювати те, що тобі сказали?

Учень: Так, трохи нагадує щось «папугове». А як інакше?

Учитель: Додавши щось своє. Як ти вважаєш, було б цікавіше?

Учень: Так.

Учитель: От і в поліфонічній музиці все відбувається так само як і в житті: є одна спільна тема, що розвивається. Але вона не завжди однаковісінька, бо проводиться у різних тональностях, регістрах. Ця тема буває скороченою, збільшеною, і, навіть, проведеною задом-наперед. (наводиться приклад з Прелюдій та фуг ХТК).

Учень: Оце так!

Учитель: І при всьому цьому сама одна й та сама тема хоч трохи, але інакша. І в динаміці, і в артикуляції і у змісті, відповідно до контексту викладення.

Учень: А чи можуть теми звучати одночасно?

Учитель: Так. Коли тема звучить у різних голосах одночасно, це називається *stretto*, тобто «стисло». Скажи, які голоси бувають за тембром?

Учень: Високі у жінок та низькі у чоловіків.

Учитель: Так само і в поліфонії. Існує 4 основних голоси. З них 2 жіночих: сопрано (високий) та альт (низький) і 2 чоловічих: тенор (високий) та бас (низький) (наводиться приклад із 4-голосних творів). Усі ці голоси поєднуються із собою не просто так, а за певних правил і вивчає ці правила дисципліна поліфонія. А тепер давай подивимось у нотному тексті де який голос та як він записується.

Далі учню на фрагменті поліфонічного твору пояснюється, як відрізнити один голос від іншого та пропонується спочатку на уроці, а потім і вдома на інших фрагментах розрізнити голоси. Крім того, перед ним ставиться домашнє завдання почути одночасно кілька голосів природи, кілька співбесідників та спробувати поєднати одночасно два голоси у творі, що вивчається.

Під час такого рівноправного діалогу в учня розвивається навчальна самостійність, осмислюється практична значущість і корисність знань, що отримуються за допомогою вивчення поліфонічних творів. Він розуміє, що музика – це не абстракція, а одна з численних форм відображення навколишнього світу.

Прикладом поєднання музичного твору і життя вихованця може служити і робота над творами крупної форми. Зазвичай, це соната чи варіації. Візьмемо за приклад фрагмент роботи на уроці із сонатною формою.

Учитель: Доброго дня!

Учень: Здрастуйте.

Учитель: Здається мені, що в тебе сьогодні сумно на душі?

Учень: Є трохи.

Учитель: Чи можу я чимось зарадити?

Учень: А чим тут допоможеш, як не встиг зробити уроки якісно, і отримав за це не таку високу оцінку, на яку розраховував.

Учитель: На жаль, у житті не завжди вдається зробити все так добре, як хочеться, проте, твоє прагнення до самовдосконалення є запорукою твоїх подальших успіхів. До речі, запам'ятай свої почуття. Вони нам сьогодні знадобляться. Скажи, а чому так буває, коли щось добре чергується із чимось поганим?

Учень: Так, чомусь так завжди виходить, що не може довго бути добре або погано. Одне змінює інше. Може, наш настрій змінюється?

Учитель: Але ж настрій залежить від обставин, а обставини можуть скеровуватись людиною. Тож, розставивши певним чином обставини, людина може створювати певний настрій. Мабуть, і твою проблему можна було б вирішити, якщо почати заздалегідь.

Учень: Думаю, що так. Математику задали ще в понеділок, і можна було вчити її у вівторок та середу, але я подумав, що встигну вивчити за один день – напередодні.

Учитель: Тож, склавши гарний розклад, ти б зміг сьогодні бути у гарному настрої. До речі, про розклад та настрій. Як ти вважаєш, чи у музиці можна виразити не лише один настрій, а декілька?

Учень: Мабуть, так.

Учитель: А зробити так, щоб ці два настрої, або почуття боролися одне з одним?

Учень: Не певен, але думаю, що так.

Учитель: А щоб боролися одні філософські погляди з іншими?

Учень: А що, й таке можливе?

Учитель: Музиці все підвладно. Однак виражається це, зазвичай, у творах крупної форми. Складні питання, як і в житті, лише зрідка вирішуються швидко. Так от, сонатна форма є прикладом боротьби протилежних точок зору, почуттів, настроїв. І носіями цього є інтонації. От, наприклад, я можу вимовити лише одну букву, але донести її до твого розуміння під різними настроями.

Учень: Як це?

Учитель: От дивись: «О!» – виражає впевненість та задоволення. «О-о-о-о-о-о...» з пониженням інтонації донизу – виражає розчарування. «О-о-о-о?» – виражає подив.

Учень: Оце так!

Учитель: У В'єтнамі розрізняють до двадцяти п'яти відтінків однієї букви. Спробуй самостійно придумати такі ж відтінки із буквою «А» та іншими. Пограй у своїй сім'ї та із своїми друзями – хто більше відтінків придумає.

Учень: Дякую за пропозицію. Тепер я уважніше буду прислуховуватись до інтонацій співбесідників.

Учитель: Коли інтонація є носієм змісту, у виконавця з'являється можливість розкрити у музичному творі свої особисті почуття. Ось, наприклад, давай пошукаємо у сонатах Вольфганга Моцарта настрій із яким ти прийшов сьогодні на урок. (Учитель пропонує переглянути фрагменти сонат із потенційно доступних до виконання учнем).

Учень: Так-так, ось тут, наче був гарний настрій, як у мене спочатку, а потім стає сумним та навіть розпачливим.

Учитель: Це є соната В. Моцарта До-мажор № 15 за редакцією О. Гольденвейзера. Як ти вважаєш, чим закінчиться ця соната?

Учень: Навіть не уявляю, але, думаю, добре.

Учитель: Зараз я тобі зіграю цю сонату (першу частину) від початку до кінця, а ти мені говоритимеш про відтінки настрою, що відбуватимуться у цьому творі.

Учень по ходу виконання викладачем сонати Моцарта коментує свої враження від почутого.

Учитель: Ось ми і дійшли кінця першої частини. Є ще друга та третя. Їх ти подивишся вдома, а зараз я пропоную тобі визначитись із тим, чим займемось далі. Можна визначитись із тим, які теми є головні у цій сонаті, а які другорядні. Можна проаналізувати форму твору а можна спробувати віднайти виконання сонати у Інтернеті.

Учень: А давайте спробуємо дізнатись про цю сонату більше. Адже Моцарт, коли писав її, теж відчував щось?

Учитель: Слушно.

Учитель та учень разом шукають матеріали про сонату, як форму, та інформацію про конкретний твір у енциклопедичному словнику та в мережі Інтернет.

Учень: Відтепер я знаю про сонати Моцарта, про його інші твори та про часи у які він жив значно більше. Виявляється, він, як і ми зараз, відчував ті самі почуття. Десь конфліктував із своїм батьком, десь товаришував із своїми друзями, чимось був невдоволений, а чимось насолоджувався.

Учитель: Дійсно так, адже він жива людина, яка долаючи усі негаразди, займалася своєю улюбленою справою. Саме тому його твори належать до скарбниці світової класичної, тобто найкращої відібраної часом музики. Ось і в тебе зараз є свої проблеми, які ти здолаєш, маючи за приклад світового генія. А тепер давай подивимось, що тобі досить легко буде виконати, а що складніше. Із чого б ти почав?

Перед учнем на фоні емоційного підйому сформовано бажання подолати труднощі і він обирає складні місця. Далі учитель разом із учнем визначаються із послідовністю вивчення музичного твору та розподіляють роботу на класну та домашню.

Учитель: Якщо добре вивчиш який-небудь епізод сонати – обов'язково поділися своїми знахідками із близькими. Вони радітимуть твоїм успіхам.

Завдяки такій сумісній роботі у постійному діалозі та зіставленні позиції учня, учителя, композитора, епохи та різнобарвної емоційної інформації із різних джерел учнем усвідомлюється цінність благородних людських почуттів, що є базовими для усіх часів і народів. Актуалізується суб'єктний досвід учня, здійснюється самоконтроль та формується свій погляд на проблеми виконавства, підвищується мотивація навчальної діяльності.

Порівняно із поліфонічними та творами крупної форми найбільш позитивно учнями сприймаються п'єси, бо вони зазвичай невеликі за змістом, образні та насичені емоціями. Для того, щоб провести урок, учитель має підготувати кілька збірок творів різних авторів для проведення асоціацій, енциклопедичний словник (або Інтернет-ресурс), та аудіо-матеріали. Бажано, також, робити записи у щоденник для батьків, заочно спілкуючись із ними. Пропонується записувати завдання у щоденник не викладачеві, а самому учню, попередньо сумісно із ним сформулювавши зміст запису. Важливим є оцінювання учнем самого себе, вчителя, та всього того, що є супутнім до уроку. Викладачу не обов'язково кожного уроку ставити оцінку у щоденник, а тим більше у цифровій формі. Цифрова форма оцінювання здійснюється у журнал викладача. Дитині доводиться її словесний опис у відповідних вимогах. До того ж оцінювання власної роботи та роботи викладача має відбуватися й самим учнем. Оцінюватись може факт виконавства, цілі уроку винайдені учнем, винайдений ним спосіб мислення, окремі важливі для даного уроку елементи чи бути

комплексним. Оцінювання може стосуватися ступеня самостійності, рефлексивності, активності на уроці, емоційності тощо.

До роботи над п'єсами мають залучатися інші види мистецтв, досвід вихованця, його сім'ї та оточення. Візьмемо за приклад роботу над твором І. Шамо «Веснянка» із «Української сюїти».

Знайомство із твором можна починати не за традиційної схеми, а ситуативно, виходячи із балансу ситуації, що склалася на даний момент. Традиційний варіант виглядав би так: спочатку учня знайомлять із композитором, який написав твір. Потім розказують про інші його твори. Потім розповідають про епоху, у якій жив композитор. Далі показують форму, текст, аплікатуру, штрихи та ін., працюючи, зазвичай, із невеличкими фрагментами твору. Іноді демонструють за фортепіано, як треба зіграти те чи інше місце, епізод, елемент.

Проте в житті однакових ситуацій не буває. Учень може прийти на урок у доброму настрої, а може в поганому. Може бути відпочившим, а може стомленим. Йому може бути не до душі певний композитор, епоха, жанр, музична форма та ін. У нього може не лежати душа до вчителя, до когось присутнього у класі. Можливо, він боїться сцени, губиться у незвичних ситуаціях. Або все може бути із точністю до навпаки.

Тому, особистісно орієнтований учитель іде не від стандартної схеми уроку, а починає його так, наче не переривався попередній, або, відчуваючи настрій учня. Іде від емоції останнього, чи сам знаходить привід для такої емоції. На такому уроці немає місця шаблону, що «ламає» індивідуальність учня та не є для останнього емоційно збагаченим. У нашому розумінні особистісно орієнтований урок у музичній школі має бути імпровізаційним. Проте імпровізаційність передбачає шаблон, у якому й розгортається. Шаблон особистісної орієнтації завжди є рухливим, таким, що іде «від ситуації». Образно кажучи, це такий собі «хребет» уроку, що не є закоснівшим, а, навпроти – гнучким. З іншого боку, якщо урок буде хаотичним, незбалансованим, нелогічним у своїй послідовності, таким, що не торкається серця учня, то його результат буде невисоким.

За такого підходу учень не за ініціативи вчителя, а за внутрішнім бажанням звернеться до пошуків, що стосуються певного твору, композитора епохи тощо. Він самостійно, або на рівних разом із вчителем знаходитиме інформацію та емоції, що відповідатимуть поставленій задачі. Такий дослідницький інтерес до життя взагалі та вихованця зокрема (за допомогою музичного твору) і має стати наріжним каменем, червоною стрічкою кожного уроку.

Наприклад, учениця прийшла на урок геть розгублена та пригнічена. Із розмови з нею з'ясувалося, що вона розсварилася із своїм другом-симпатиком. Така ситуація, наче не передбачає продуктивної роботи, проте, лише на перший погляд. Якщо в класі між викладачем та вихованцем склалася довірливі відносини де відкритість є нормою, то така ситуація може стати навіть виграшною.

Учитель: Як ти вважаєш, чи можливо таке, щоб ваші сосунки із хлопцем відновилися?

Учениця: Навряд чи.

Учитель: Звісно, як намагатися стосунки закінчити навмисно – так. А як ні, то все можливо.

Учениця: Як таке можливе, коли все скінчено?

Учитель: Ви ж не спеціально домовилися про розірвання стосунків?

Учениця: Ні.

Учитель: То все можна поправити. Для початку потрібно розібратися із рівнем ваших взаємовідносин. Чим на твій погляд розрізняються товариські, дружні та любовні стосунки між людьми? Чому ми в одному випадку кажемо, що ми товаришуємо, в іншому дружимо, а колись – любимо? От, наприклад, ти любиш свою маму?

Учениця: Так.

Учитель: А вона є твоїм другом?

Учениця: У нас дружні стосунки.

Учитель: Ви із нею товаришуєте?

Учениця: Мабуть ні. Наші стосунки глибші.

Учитель: А із своїми шкільними друзями як би ти розставила акценти?

Учениця: Мабуть, ми із ними більше товаришуємо та дружимо.

Учитель: А хіба ти не любиш, наприклад, поговорити із подругами?

Учениця: Люблю.

Учитель: То й любиш теж?

Учениця: Так то інше.

Учитель: А хіба любов буває різна?

Учениця: Так.

Учитель: То яка?

Учениця: Точно не скажу, але одне – то любов до мами, інша до хлопців, та інша любов до своєї країни. Всі ці любові різні.

Учитель: Різні, бо різні об'єкти любові, а суть однакова. Подумай, що є спільного у всіх цих різновидів любові?

Учениця: Я у піднесеному настрої, коли люблю маму, хлопця або країну.

Учитель: Скажи, любов оселяється в тобі ззовні, чи народжується в тобі?

Учениця: На знаю. Мабуть, звідкілясь береться.

Учитель: Тобто, йшла-йшла, а воно «бах!» і звалилося на тебе?

Учениця: Ой, я вже геть заплуталася, але, здається, що любов виникає не одразу, проте, буває, і миттєво. Є ж таке поняття, як «любов з першого погляду?»

Учитель: Є, але воно не стосується суті слова «любов».

Учениця: А хіба любов – це не просто почуття?

Учитель: Так. І почуття теж. Але у любові є глибший смисл. Давай так: ти вдома подивився в Інтернеті різні значення любові, а я тобі розкажу про древньослов'янське тлумачення цього слова.

Учениця: Згода.

Учитель: Тож, древні слов'яни трактували слово «любов», як три слова в одному: «лю» – люди, «бо» – богів, «ве» – відають. Значення слова «люди» зрозуміло кожному, «відають» – знають, а «бог» – теж аббревіатура, що означає: «такі, що проявляють думку через слово». Тобто, «любити» – означає оволодівати знаннями предків, всесвіту та стати подібним «богам» – такими, що творять життя. Отже, коли ти спілкуєшся з будь-ким – у тебе є можливість збагатитися знаннями, діями, почуттями та поділитися ними же заради створення чогось нового життєдайного.

Учениця: Дуже красива версія.

Учитель: Але вже забута. То ми домовились: вдома відшукуєш інші значення слова «любов» та ділишся ними зі мною.

Учениця: Цікаво, а себе можна любити?

Учитель: У самому слові «себе» є свій древньослов'янський смисл. «Се» – «Есть» – «Боги» – «образ». Тобто, «Себе» – означає, що ти є потомок богів. Отже,

пізнавати себе можна, а як так, то й любити теж. До речі, східні народи медитують, пізнаючи себе.

Учениця: Так от воно звідки береться!

Учитель: Авжеж. Тому, створюючи художній образ, ми пізнаємо світ, досвід предків та примножуємо його особистим баченням, зростаючи у натхненій праці. Без емоції образ неживий. Тому, коли ми з тобою вчитимемо «Веснянку», то маємо «зріднитися» з емоціями, що відповідають весняним святкам під час яких виконуються веснянки. До речі, Веснянки – це старовинні обрядові пісні, ігри та хороводи календарного циклу (сам термін «веснянки» – українського походження). Одним з різновидів веснянок були «заклички», що мали магічне значення. Веснянки часто використовувалися композиторами (опера «Ніч перед Різдом» та «Майська ніч» Римського-Корсакова, 1-й концерт Чайковського для фортепіано з оркестром та ін. Наводяться звукові приклади.). Веснянки, зокрема, прославляють і любов до природи, до людини. Отже твоє виконання «Веснянки» може стати життєдайним у прямому смислі.

Учениця: А як же можуть відновитися мої відносини із хлопцем?

Учитель: Ти маєш визначити те спільне, що вас поєднує і, спробувати розвивати теми, що вас обопільно цікавлять. Проте, як взаємного бажання немає, то чи відносини варті продовження? Буває, також, коли всі теми для обговорення вичерпані і спілкування не приносить новизни, то у відносинах настає одноманітність. Це найчастіше і призводить до розриву, бо одноманітність сприймається будь-ким негативно. Тобто, для того, щоб дружба та любов відновилися, необхідне обопільне бажання та велика праця із збереження та збагачення відносин.

Учениця: Здається, я зрозуміла. Любов з першого погляду існує, але лише як первинна емоція, що потім без спільної роботи над поєднанням поглядів та вибудовування відносин приречена до згасання.

У наведеному фрагменті учитель надихає учня до пошуків особистого «я», застосовуючи знання з різних джерел, починаючи урок імпровізаційно від емоції учня. Ціллю уроку став сам учень, розвиток його активності, самостійності та рефлексивності. Учитель «підняв» тему про любов, яку «не проходять» на уроках в загальноосвітній школі, однак освіченість у цій сфері, її наближеність до серця учня чи не найважливіша. Відтепер все, що відбуватиметься в житті вихованця йтиме під впливом проведеного уроку, торкнеться найпотаємніших куточків його індивідуальності. Подальша робота над твором іде в такому ж руслі, коли переважає музикознавчий та особистісний компонент.

Скільки існує музикантів – стільки й думок про те, чи корисні гами, спеціальні вправи та етюди для розвитку вихованця. Визначатися із цим питанням необхідно в силу обов'язковості виконання інструктивних п'єс згідно навчальних планів. Історично склалося так, що більшість видатних музикантів не оминули необхідності грати «суху» музику. А навіщо вона для тих, хто навчається «для себе», тобто для таких, що складають переважну більшість учнів музичної школи?

Наведемо фрагмент уроку із вивчення інструктивного матеріалу, зокрема гам.

Учитель: Давай ми із тобою домовимось: я говоритиму, а ти аргументовано критикуватимеш сказане мною. Згода?

Учениця: Так.

Історія говорить: для того, щоб бути гарним виконавцем на музичному інструменті необов'язково грати гами.

Учениця: Тоді чому їх всі грають?

Учитель: Є версія: економлять час для подібних фрагментів у інших творах, бо, сконцентрувавшись на чомусь одному, швидше досягаєш успіху.

Учениця: Але така робота швидко набридає і виникає відраза до занять.

Учитель: А хіба в нашому житті не повно обов'язків, які ми маємо робити будь-що?

Учениця: Повно. Однак робота через «не хочу» не приносить задоволення.

Учитель: То задоволення у житті – є провідним почуттям? Тоді я не хочу працювати, а піду ловити рибу. Не хочу платити податки і стану багатшим. Не буду планувати дітей у сім'ю – хочу пожити «для себе». Буду завжди невдоволеним, щоб викликати у оточення бажання задовольняти мої забаганки. Продовжувати?

Учениця: Жах! Але все одно набридає грати одне й те ж.

Учитель: А хто казав, що треба грати одне й те ж та ще й однаково? Життя потребує з одного боку стабільності, необхідної для нормальної роботи та відпочинку, а з іншого – потребує змін цієї стабільності, щоб уникнути одноманітності. Якщо ти ставиш перед собою вищі цілі, тобто такі, що сприяють життю, його розвитку, то для людини найважче завдання стає приємним. От, наприклад, у роки війни, задля перемоги необхідно було йти у бій на смерть. І люди йшли, бо була велика і благородна ціль – збереження життя своїх близьких, країни, в якій живеш. Воювали навіть жінки. Вони були льотчицями, медичними працівниками, розвідниками.

Учениця: Але ж ці гами, гами...

Учитель: Поставимо питання інакше. Тобі хочеться самоствердитися у житті?

Учениця: Так, але чи навряд гами мені в цьому допоможуть.

Учитель: Справа не в гамах як таких, а у відношенні до них як до елемента чогось більшого. От, наприклад, ти граєш сонату Й. Гайдна. Все в тебе виходить, та от прикрість, виходиш на кульмінацію, а там гама не виходить. Раз не виходить, два не виходить. І взагалі не виходить. Що робитимеш?

Учениця: Заради гарного виконання сонати, що я подарую його близьким та друзям сяду та вивчу це місце. Питання мого престижу.

Учитель: Так і зробив свого часу великий піаніст Святослав Ріхтер. Його учитель Генріх Нейгауз, згадуючи той випадок говорив, що якимось Ріхтер особливо добре зіграв на уроці гаму D-dur у сонаті Моцарта. Та й не потрібно робити з гам фетиш. Тим більше, що вона складається з декількох простих елементів. Достатньо їх зрозуміти, як все вийде саме собою. Складність у тому, щоб при виконанні вживу всі ці елементи «тримати у голові» одночасно. До речі, розвиток такої здатності вже сам по собі знадобиться в житті кожного.

Учениця: То що ж це за елементи?

Наведений фрагмент демонструє педагогічний пошук у процесі уроку. Учитель «підбирає ключі» до вихованця, залучає його особистий досвід, намагаючись знайти ту «струну», на якій можна дійти унісону з учнем. Використовуються знання з історії країни, видатних особистостей. Розвивається почуття патріотизму. Залучається інформація з життя сім'ї вихованця. Знаходить реалізацію його самостійність та активність. Останній віддзеркалює себе через вчителя, який задає запитання та просить аргументовано критикувати його.

На уроці з освоєння технічних прийомів доцільно використовувати професійну літературу з освоєння певного інструменту, проводячи паралелі із життям великих музикантів та життям вихованця. Добрий гумор також сприяв би налаштуванню учня

на самостійну працю та пошук доцільних прийомів виконання. Наприклад, такий урок виглядав би так:

Учитель: Виконання інструктивних п'єс може стати цікавим з огляду на те, що значна частина етюдів має велику художню цінність (Ф. Шопен, Ф. Ліст, О. Скрейбін тощо). Іоган Себастьян Бах свого часу писав своїм учням «Маленькі прелюдії та фуґи», що допомагали їм освоїти певні технічні прийоми. Він застосовував це навіть для своїх дітей, яких у нього було скільки?

Учень невпевнено: Двоє?

Учитель: Двадцять!!! Чи можеш ти уявити собі, що маючи стільки дітей, можна займатись із ними музикою?

Учень: Мабуть, він тільки і робив, що займався із ними.

Учитель: Якби ж то так. Дослідники Баха стверджували, що ним написано стільки музики, що її важко записати навіть двом переписувачам нот.

Учень: Як же він все встигав?

Учитель: Музика була його способом існування. От ти, наприклад, ким би хотів стати у житті?

Учень: Дизайнером.

Учитель: Уяви собі. У тебе 20 дітей. Як ти будеш із ними займатися?

Учень: Цілий день.

Учитель: Приблизно так робив і Бах. Він займався із ними до самої ночі, а коли йшов спати сам, його діти ще займалися. І коли вони, бавлячись, не доводили свої імпровізації до тонічного акорду, Бах підіймався з ліжка, йшов у кімнату, де займалися діти і закінчував п'єсу як годиться.

Учень: Тобто, він не тільки любив своїх дітей, але й був дуже прискіпливий?

Учитель: Так, він же був німецької крові. А, як відомо, німці, зазвичай, дуже педантичні. Скажи, бути педантом це добре чи погано?

Учень: З огляду на те, як живуть в Германії, добре.

Учитель: Так, культурні традиції мають велике значення, як і найкращі людські якості, серед яких такі чесноти, як працелюбність, прискіпливість до себе, продовжуй...

Учень: Любов до професії, до дітей, до життя взагалі. Вміння працювати через «не можу», бажання творити.

Учитель: Все це складає золотий фонд людських надбань до яких ми ідемо, самовдосконалюючись. До цього необхідно мати гаряче серце. До речі, Бах був людиною гарячкуватою. За документів його епохи відомо, що він, ледь не брав участь у дуелі.

Учень: Овва!

Учитель: Вся та пристрасть є в його музиці. Тому, коли гратимеш Баха, пам'ятай: він такий же живий, як і ми сьогодні. Тільки лишився у своїй музиці і залишиться у нашому серці. Як от і Роберт Шуман. Подивись. (показує учневі кілька етюдів, написаних Шуманом на каприси Паганіні).

Учень: Які ж вони складні!

Учитель: Немає такої складності, що ми з тобою її не подолали б. Хочеш розкажу, як досить легко зіграти гаму, або арпеджіо, або подвійні ноти?

Учень: Так, звісно!

Учитель: До того ж, добре засвоївши один технічний елемент, що зустрічається у якійсь п'єсі, можна ним, як ключем «відкривати» подібні складнощі в інших творах.

Наприклад, в етюдi на теми Паганiнi № 2 E-Dur можна одразу оволодiти кiлькама видами технiки.

Учень: Я цього нiколи не зможу зiграти.

Учитель: Тримаю парi, що дещо з цього ти зможеш уже сьогодні. спробуємо?

Учень: Так!

Викладачу музичної школи з одного боку необхідно ламати стереотипи традиційної роботи з учнем, зберігаючи та примножуючи те корисне, що можна використати сьогодні. Аналіз традиційного та особистісно орієнтованого підходу наведемо у наступному матеріалі, викладеному не від першої особи.

Багато відомих музикантів створювали не етюди, а вправи з технічних елементів (К. Черні, Й. Брамс, Ф. Бузоні, А. Корто або вправи Ганона для музичної школи). З цього приводу Я. Мільштейн поділяє в цілому всі вправи на дві категорії – такі, в яких технічно корисне органічно поєднується з музично цінним, і вправи, що переслідують технічні цілі. Мільштейн віддає перевагу вправам першого типу, оскільки вони «в будь-якому випадку містять в собі матеріал для пізнання і вивчення фортепіанної техніки певного історичного періоду і стилю». Він пропонує складати власні технічні вправи на матеріалі п'єс, що вивчаються. Автор аргументує застосування вправ таким чином: «те, що не потрібно для одних (найчастіше високообдарованих у технічному відношенні) піаністів, може виявитися корисним для інших»; це «чудовий матеріал для» розігрування «рук», «деякі технічні навички зручніше і легше розвивати на спеціально призначених для цієї мети вправах, ніж на концертних п'єсах», «вправи, поза сумнівом, сприяють технічній витримці і впевненості виконання», «за допомогою вправ легше налагодити систематичну роботу над розвитком техніки, тобто раціоналізувати свою працю».

Аргументація Я. Мільштейна є типовою для радянської школи піанізму. Тобто, підхід до технічних проблем вирішується не від самого учня, а ззовні: «те, що не потрібно для одних», «матеріал для розігрування рук», «деякі технічні навички зручніше і легше», «легше налагодити систематичну роботу... раціоналізувати свою працю».

На противагу цьому, можна привести за приклад розігрування С. Рахманінова, який також розігрувався на вправах Ганона, а перед концертами – творами І. Баха. Але великий піаніст розігрувався ще одним способом. Спочатку він занурювався у певний емоційний стан та починав виражати його в одному звуці. На одному ж звуці синхронізував й інші емоційні стани. Коли звучання задовольняло його – він переходив до двох, трьох звуків і т.д. Таке розігрування було підстроюванням, певним пошуком «емоційного резонансу» між композитором та виконавцем. Під час такої роботи на прикладі навіть не етюдів та вправ, а окремих звуків, вибудовувалось власне бачення необхідного звучання, розвивалася індивідуальність Рахманінова-виконавця та Рахманінова-композитора.

Так само необхідно працювати і за особистісно орієнтованою спрямованістю, спираючись на:

- різнобарв'я підходів до проведення уроку та його окремих елементів;
- опір на особистий досвід вихованця;
- постійний діалог у взаємній співтворчості;
- рефлексію на самого себе;
- емоційно забарвлений та багатий на історичні, емоційні, культурні та особисті паралелі урок.

Вище ми розглянули індивідуальні форми проведення уроку. В музичній школі застосовуються й групові форми, наприклад, диференційовано-групова. Така форма застосовується на уроках музично-теоретичних дисциплін та ансамблевої гри і найбільш доцільна у застосуванні в роботі із дітьми різних музичних здібностей. Диференціювати завдання можна за рівнем складності та кількості. Учням пропонують до виконання різні завдання, що їм найбільш до душі. Таким чином у кожного, навіть потенційно слабкого учня з'являється можливість проявити себе та самоствердитися.

Наведемо приклад особистісно орієнтованої ситуації на уроці сольфеджіо з вивчення тризвуків. Парти переставлені таким чином, щоб створити 3 групи. Діти сидять за партами не по двоє, а по четверо так, щоб бачити один одного. Кожного уроку у кожній групі є новий лідер, що відповідає за роботу групи. Лідер обирається групою, але ними стають всі по черзі. Після того, як група відпрацювала по колу (4 уроки), формуються нові групи. Між групами іде змагання.

Мета: актуалізувати особистісний смисл учнів до вивчення теми, допомогти учням соціальну, практичну та особисту значущість навчального матеріалу; створити змістовні й організаційні умови для розвитку умінь будувати мажорні та мінорні тризвуки, знаходити їх у музичних прикладах; створити умови для творчої самореалізації особистості; навчитись працювати в групі; розвивати навички лідерства.

Учитель ходить поміж рядами та веде урок. Хто перший підіймає руку, той відповідає. Хто вже відповів, стає у черзі на наступну відповідь. Хто з учнів не відповів у свою чергу – знімається бал. Підрахунок балів ведуть самі учні. Відповідати мають всі групи, доповнюючи сказане попередниками. Сказати можна щось одне, щоб надати можливість розширити питання іншим. Діти сліdkують за логікою попередників і підстроюються під загальний хід думки. Додатковим балом вітаються нестандартні відповіді та відповіді з гумором.

Учитель: Що таке тризвук?

I група: Це акорд з трьох звуків.

II група: Він складається з двох терцій.

III група: Терції можуть бути великими та малими.

Учень із II групи: Тризвук – це як сім'я із трьох осіб, що по-різному між собою взаємодіють.

Учень із III групи: Це ніби троє музикантів, що кожного разу грають по-іншому.

Учень із I групи: Це кластер, де все звучить гармонійно.

Учитель: Чия відповідь була найцікавішою?

Діти всі разом розставляють по місцях лідерів відповіді.

Учитель: Скільки та які тризвуки можна збудувати із терцій?

II група: Мажорний.

I група: Мінорний.

III група: Збільшений.

II група: Зменшений.

III група: Чотири. А взагалі, скільки Вам треба?

Учитель: Чотири з половиною. З яких терцій складаються ці акорди?

III група: Збільшений із двох великих терцій.

I група: Мінорний з малої та великої терції.

II група: Зменшений із двох малих терцій.

II група: Мажорний із великої і малої терції.

Учитель: А можливо з двох великих терцій побудувати мажорний тризвук?

I група: Не можливо.

III група: Можливо, якщо другу терцію зробити малою.

Учитель: Охарактеризуйте настрої свого товариша по парті (не повторяться) акордами.

II група: Дмитро явно у мажорному настрої.

I група: Оленка сьогодні наче зменшена уся. Може, щось трапилось?

III група: Петро вчора був у мінорі, а зараз у мажорі.

I група: Варвара завжди у змінному настрої.

Учитель: Тобто?

I група: Мажоро-мінорна.

II група: Олег взагалі без настрою.

Учитель: Тобто?

II група: Він в унісоні.

III група: А наша група вся у мажорі!

I група: Зараз буде в мінорі!

II група: А які терції для цього треба буде переставити?

I група: Не терції, а лише один звук – другий. Той, що визначає мажор буде, чи мінор.

II група третій: Тільки не лусніть із власної значимості, бо від мажорного тризвуку до збільшеного – один крок.

III група: В такому значенні ми будемо не значимі, а фантастичні. І взагалі, коли які треба, тоді такі й буваємо.

I група: Тобто ви вже не мажорні а збільшені?

III група: Так, на одну терцію. І ми вже не тризвук, а акорд, бо наші дії злагоджені.

Учитель: Дії всіх груп по-своєму злагоджені. Тільки в одних проявляються більше лідерські якості, в інших превалює гумор, треті більше спираються на знання. Хто мені скаже, чи якийсь звук є головним у тризвуку?

III група: Всі звуки рівні.

II група: Головний звук той, що на даний момент важливий.

Учитель: Поясни.

Учень з II групи: У музичному творі, як і в сім'ї, наче всі важливі, але в кожному моменті життя, хтось більш важливий. Так само і в тризвуку. Але виділяти окремий звук при виконанні на інструменті дуже важко – треба мати активні пальці та одномоментно диференціювати їх, співвідносячи із мелодією.

I група: Всі звуки мають окреме значення, однак, за різними параметрами з урахуванням ситуативних переваг. У функціональному сенсі може мати значення мажоро-мінорність або належить тризвук до тоніки, субдомінанти чи доміанти. У виконавському сенсі може стати важливим окремий звук, чи кілька звуків, причому не лише у вертикальному, але й горизонтальному розсортуванні та ін.

Учитель: Насправді всі ці версії за певного смислового та емоційного контексту мають право на життя, бо музика відображає все, що відбувається у житті. А тепер послухаємо приклади тризвуків.

Учні всіх груп по черзі з'ясовують на слух види тризвуків у тісному, змішаному та широкому розміщенні.

Учитель: А тепер одні групи дають завдання із вибудовування тризвуків іншим групам за інструментом від ноти «ре» (іде змагання між групами).

Учитель: Скажіть, чи зможете ви за допомогою мінорної чи мажорної музики впливати на настрій своїх близьких?

У діалозі з'ясовується, що діти не придавали значення таким питанням. Відтепер вони зрозуміли, що мають можливість впливати на настрій своїх друзів та близьких. Це надихнуло їх на експерименти. В тому числі і над самими собою. Вибір музичних творів для самостійного прослуховування став більш свідомим.

Наведемо фрагменти змішаної (зокрема і диференційовано-групової) форми навчання у роботі з ансамблем за якої матеріал, що вивчається, пристосовується до здібностей кожної дитини. Ансамбль має назву «Джаз-клас». Керівник – заслужений працівник культури України Семен Ривкін.

Репертуар ансамблю складається із джазових творів і виконується у концертному варіанті приблизно півтори години без нот. У кожного учасника є своє соло. Склад ансамблю: 2 труби (одна з них також ударні), тромбон, флейта (вона ж банджо), саксофон альт (він же саксофон сопрано, ударні та тромбон), саксофон тенор (він же кларнет), фортепіано, туба, ударні. Вік дітей від п'яти до шістнадцяти років. Трохи більше хлопців ніж дівчат. У концертний варіант колективу попасти важко – дуже висока конкуренція. Задля цього існують маленькі ансамблі підготовчої групи: дуети, тріо. Більшість дітей ансамблю є учнями керівника. Решта навчається в інших викладачів.

Всі твори розписуються керівником з урахуванням можливостей дітей. Діти приходять на урок з 15.00 і залишаються у школі до 18.00–19.00. Половина приходить із родичами, бо багато маленьких дітей. Заняття відбуваються у різних у тому числі нестандартних формах і не завжди з учителем. Діти займаються там, де є місце: по класах, у коридорі, оркестровій студії. Час від часу учитель по черзі запрошує до себе в клас одного чи двох учнів, або іде до них сам. Часто, коли щось не виходить, маленькі ідуть не одразу до вчителя, а питають в інших, як подолати труднощі.

Оскільки відбувається нескінчена ротація учнів, форми уроку у звичайному розумінні немає. Це одночасно і урок з учителем, і з іншими членами ансамблю; це спілкування із батьками; класна і домашня робота. Всі приходять на заняття кожного дня 6 днів на тиждень. За рік ансамбль дає близько 30–40 концертів різного рівня. Це і джазові фестивалі у Коктебелі, Києві, Одесі тощо, і президентські концерти в Києві у національній філармонії, і гастролі до Нідерландів, Франції та інших країн. Дають окремі концерти і солісти колективу. Більшість дітей є лауреатами кількох всеукраїнських чи міжнародних фестивалів чи конкурсів як джазових так і класичних. Керівник весь час іскриться гумором та добрим настроєм, зав'язує особистісні стосунки між дітьми. Імена дітей змінені.

Учень: Доброго дня, Семене Миколайовичу!

Учитель: Привіт! Ти сьогодні одна?

Учениця: Так. Мама прийде за мною пізніше.

Учитель: Ну як ти сьогодні у школі? Двійок багато нахапала?

Учениця: Скільки б не заробила – всі мої.

Учитель: А чому така радісна?

Учениця: Я така завжди.

Учитель: А от Вова не завжди. Він мені сказав по секрету сумним голосом, що не дочекається, доки ти прийдеш зі школи.

Учениця: Нащо я йому?

Учитель: Ну не знаю. То ж ваші відносини.

Пізніше приходять Вова.

Учень: Здрастуйте!

Учитель: Здрастуйте-здрастуйте! І що ти минулого разу сказав Галі, що вона на тебе чекає?

Учень: Та ні, Семене Миколайовичу. Нічого я не хотів їй сказати.

Учитель: А ти подзвонив їй, щоб сказати про концерт, що буде наступного тижня?

Учень: Так. Слухавку взяла її мама. Вона все записала. Вони зможуть взяти у ньому участь.

Учитель: Іде розігройся. Хвилин через 15 до мене прийдеш. А зараз запроси до мене Сашка і Дмитрика.

Приходять Сашко і Дмитрик. Обидва маленькі сурмачі. Їм по 6 років. Сашко на кілька місяців довше займається за Дмитра.

Учитель: Сашко, покажи, як ти вивчив свою партію.

Сашко показує, що йому вдалося вивчити з минулого разу.

Учитель: а тепер ти, Дмитро.

Дмитро намагається зіграти ту саму партію, але у нього не виходить так гарно, як у Сашка.

Учитель: От би ще трохи попрацював і було б зовсім гарно.

Далі учитель пояснює Дмитрові, як можна краще зіграти. Паралельно Сашко, отримавши нове завдання іди займатися у коридор. Через пів години вони знову перед вчителем.

Учитель: Наш колектив запросили наступного тижня взяти участь у концерті. Ви встигнете підготуватись?

Обидва кивають головами.

Учитель: Ну що ж, Дмитро, покажи Сашкові, як тобі вдалося вивчити свою партію.

Дмитро грає значно краще, ніж грав досі, але ще не дотягує до рівня Сашка.

Учитель: Дивись, Сашко, Дмитро вже наступає тобі на п'яти. Іще кілька днів і він гратиме краще за тебе.

Сашко: Так, він уже значно краще грає. Але ж ви мені задали вчити нову партію, а він вчить стару.

Учитель: Звісно. Ти ж раніше його прийшов у ансамбль, тож і маєш більше вміти. На тебе всі сподівання. Дмитро поки що твій дублер, і при нагоді він зможе замінити тебе у потрібну годину, підставити плече.

Учень: Можна я допоможу йому вивчити цю партію, бо мені важливо, щоб мій дублер грав не гірше за мене?

Учитель: Попрацюйте разом. Будь чутливим до його побажань, знайди до нього окремий підхід. Спробуй зацікавити концертним виступом. Якщо вам удвох вдасться гарно вивчити цей твір, то у концерті візьмете участь удвох. Як вивчите – підійдіть до мене та покажіть що вийшло.

Хлопці одночасно і конкурують і підтримують одне одного, намагаючись зробити свою справу якнайкраще. Викладач віддав свої функції учням і тепер ті працюють в автономному режимі.

Весь колектив ансамблю живе, як одна велика сім'я. Старші допомагають молодшим, батьки одних дітей опікають інших. Весь час викладачем зав'язуються дружні симпатії між усіма членами ансамблю. Культивується взаємодопомога,

готовність поділитися своїми знаннями, радіщами та печаллями, ініціативність, порядність, доброзичливість тощо.

**Розробка уроку з сольфеджіо
за темою «Граємо з інтервалами».**

Викладач з музично-теоретичних дисциплін Седень Євгенія Вікторівна

Тема уроку : « Граємо з інтервалами ».

Форма заняття : групова.

Мета уроку :

- активізація творчої діяльності учнів на уроці
- підвищення мотивації учнів до вивчення теми «Інтервали »
- розвиток гармонічного слуху, музичної пам'яті, музично-слухових уявлень, практично-творчих здібностей

Задачі уроку.

- активізувати логічне та образне мислення, уяву засобами гри на уроці
- розвивати творчі здібності учнів (спів у ансамблі, добір другого голосу, акомпанементу)
- прививати любов до музики, до рідної культури
- створювати умови для емоційного відгуку на музику через прояви радості, прикрасі, задоволення у пізнавальній діяльності
- виховувати такі якості у дітей як старанність, самостійність, кмітливість, бажання творчо працювати.
- розвивати вміння мислити, висловлювати думки, мати свою точку зору
- мотивувати інтерес до навчання
- розширити уяву та рівень знань учнів з даної теми
- перевірити рівень знань, умінь і навичок учнів з теми «Інтервали»
- удосконалювати вміння у інтонуванні, сольфеджуванні, слуховому сприйнятті
- провести аналіз результатів засвоєння теми на даному етапі

Тип уроку: особистісно орієнтований тематичний демонстраційний урок.

Форми організації діяльності учнів : фронтальна, групова, індивідуальна.

Методи, прийоми навчання : ігровий, словесний (інтерактивна розповідь), практичний (навчально-продуктивна праця і репродуктивна праця учнів), наочний (музичні ілюстрації до уроку, робота з картками-інтервалами, роздатковий матеріал та ін.), проблемно-пошуковий (активізація мислення, самостійна робота учнів, спостереження учнів).

Засоби навчання : наочні – дошка, намальована клавіатура у кожного учня, картки-інтервали, роздатковий матеріал, технічні – фортепіано, аудіо-носій.

Навчальна література :

1. Металлиди Ж., Перцовская А. Сольфеджио « Мы играем, сочиняем и поём» для 2 класса детской музыкальной школы. – СПб., 2008.
2. Шайхутдинова Д. Одноголосное сольфеджио. – Ростов н/Д., 2008
3. Злотник О. Музыка рідного дому. Збірка пісень. – К., 2005. – 112 с.

Методичні посібники :

1. Алексеева Л. Игровое сольфеджио для малышей. – М., 2004.

2. Ошуркова Т. Интервалы – это просто: учебно-методическое пособие по сольфеджио для учащихся ДМШ и ДШИ. – Ростов н/Д., 2012.

3. Ефремова Л. Учитесь интересно! Пособие по сольфеджио. – СПб., 2006. – 40 с.

4. Лёхина Л. Путешествие в страну интервалов. Учебное пособие. – М., 2012. – 20 с.

5. Поплянова Е. А мы на уроке – играем. – М., 1994. – 72 с.

Міжпредметні зв'язки: фортепіано, хор, музична література.

Базові поняття і терміни: добро-зло, добре-погано, назви простих інтервалів, дисонанс, консонанс, малі та великі секунди, терції, тон, півтон.

Зміст уроку.

I. Організаційний момент.

II. Визначення мети та задач уроку.

– Сьогодні у нас останній урок другої чверті, на якому ми будемо повторювати пройдений матеріал. Наш урок називається «Граємо з інтервалами». На заняттях ми встигли познайомитись з інтервалами, полюбити їх і намагались спілкуватися з ними, як із своїми друзями. Ми покажемо різні форми роботи, у яких засвоювали інтервали.

III. Основна частина.

1. Розспівка. Звернути увагу на використання інтервалів у мелодії. Становлення задачі: які інтервали використані і чому саме такі, на вашу думку.

- Пісня «Пора почати урок» Поплянової О.

Учні: - Інтервал, використаний у двоголоссі (приспів) – це терція. Чому? Я думаю, що на уроці треба слухати вчителя, себе і спів інших. А в терції звуки вмюють слухати один одного.

– А я думаю, що терція м'яка, лагідна і ні з ким не свариться. Наприклад, секунда у двоголоссі не підійде, тому що її звуки як «кішка з собакою» ладять.

Учитель: - Чи секунда завжди буває такою? Заспіваймо наступну пісеньку та обговоримо її.

- Пісня-гра «Ведмідь і бджілка». Виконується двома групами «ведмедями» та «бджілками».

Учні: - Ведмідь ловить рибку і мелодія складається з терцій. Терція допомагає створити спокійний, лагідний настрій.

– Бджілка йому заважає, хоче вигнати з річки і тому у мелодії постійно звучать секунди. Це для того, щоб вжалити його, налякати.

Учитель: - Зверніть увагу, діти, що в мелодії секунда звучить не так різко. Вона нагадує пісеньку-дражнилку.

- Тон, півтон.

Учні: – В цій пісні є секунди малі і великі.

– Півтони це малі секунди, вони ніби трохи ображені, може тому що менші на зріст.

– А мені здається, що вони щось просять.

– Тони – це великі секунди. Вони веселіші і бадьорі.

Учитель: - Дійсно, великі секунди мають більш світлий, веселий характер. Малі звучать жалібно, сумно.

2. Казка про інтервали (фрагмент).

– А зараз ми вирушаємо у казкову подорож до Міста інтервалів, де ми зустрінемося із нашими друзями.

Педагог розповідає «Казку про інтервали» (авторську), озвучуючи її музичними прикладами:

- чисті інтервали – М.Глінка. Марш Чорномора (тема)
- консонанси – двохголосна пісня (терції, сексти)
- дисонанси – Ю.Слонимський «Бульдог іде»

Учні беруть участь у розповіді казки, так як персонажі казки – це основні терміни і поняття з теми «Інтервали», вже відомі дітям.

Учитель – Далеко-далеко за високими горами і дрімучими лісами розкинулась велика Країна Музики. В ній є рівнини і гори, ліси і озера, великі і маленькі міста, де живуть дивовижні казкові жителі. Зараз ми відправляємося у подорож до Міста інтервалів. Інтервал – це ...

Учні – Знаємо, - це відстань між двома звуками.

– А ще – це співзвуччя із двох звуків.

Учитель – Імена у інтервалів – італійські. Дорогі інтервали, наші діти вже дещо знають про вас і щоб зробити вам приємність, зараз заспівають вам пісеньку.

Спів пісні про інтервали і гра учнями інтервалів від різних звуків (послідовно від прими до октави).

Учитель – Продовжуємо нашу подорож. Деякі інтервали добре виховані, їх звуки ввічливо поступаються дорогою один одному і звучать по черзі, як у мелодії.

Учні – Вони називаються мелодичними. А ще бувають – гармонічними.

Учитель – А як ви поясните, що то значить – гармонічні інтервали?

Учні – Вони не виховані. Не хочуть звучати по черзі.

Учитель – Дійсно, їх звуки не хочуть поступатися дорогою і виходить, що вони звучать одночасно. Такі інтервали називаються гармонічними...

Учитель – Одна з трьох вулиць міста називається Дружна. Жителі її доброзичливі, гостинні і милі. Це – терції і сексти. На літо із столиці до них приїздить у гості два важливих пана – Мажор та Мінор. Родичі Мажору – високі, великі і ...

Учні – Веселі. Радісні. Гостинні.

Учитель – А які родичі Пана Мінора?

Учні – Маленькі. Сумні. Ображені. Задумливі.

Учитель – На вулиці Дружній у невеликому домі з плющем і розами живе дивний старий. Він завжди вдягнений у довгий синій плащ. Старенький схожий на звіздаря, з добрим і мудрим лицем. Звуть його – Консонанс, що означає...

Учні – Я знаю: «злагоджена музика».

Учитель – Вірно. Старенький Консонанс – відомий у місті учитель співу. Його учні теж називають себе «консонансами» і звучать...

Учні – Консонанси звучать ніжно. Спокійно. Злагоджено. Дружно.

Учитель – Погоджуюсь із вами, дякую за допомогу...

3. Робота із картками-інтервалами. Спів пісень-поспівок на кожний з інтервалів.

4. Слуховий аналіз інтервалів. Проводиться вчителем, учні піднімають потрібні картки.

5. Гра «Хто з ким дружить?». Гра з картками – розкласти інтервали за наступними ознаками :

- дисонанси та консонанси

Учитель – Діти, поясніть, що значить слово «дисонанс»?

Учні – Це ті інтервали, що звучать різко. Негарно. Недружелюбно.

Учитель – А скажіть, дисонанси потрібні в музиці?

Учні – Не дуже потрібні, вони грубі. Можна без них обійтись. Ні, треба різні інтервали.

Учитель – Давайте поміркуємо..

А зараз наведіть приклади дисонансів в житті, природі.

Учні – Шторм на морі. Землетрус. Грім. Блискавка. Град. Дощ. Отримати погану оцінку. Посваритися.

Учитель – Дякую. Ви вірно розумієте слово «дисонанс». Скажіть, грім з блискавкою і дощем – погано чи добре?

Учні – Погано, не можна йти гуляти. Холодно і мокро. Ні, добре, тому що рослинам вода потрібна. Все для чогось потрібне.

Учитель – Погоджуємось із цим? (реакція дітей). Все в житті для чогось потрібне. І дисонанси в музиці також. Згадаймо, що секунди не завжди звучать різко, і ми вже зіткнулися з цим у пісні «Ведмідь і бджілка». Пізніше ми ще матимемо нагоду зустрітись з секундами у цікавому творі.

- усі чисті інтервали
- пари-обернення інтервалів

6. Слухова гра «Третій зайвий». Гра з картками: встановлюються 3 картки-інтервали, на ф-но виконуються 2 інтервали; інтервал, що не прозвучав – третій зайвий. Гра проводиться спершу педагогом, потім учнями.

7. Весела хвилинка. Розважальна гра «Обережно. Сміливіше.»

Хід гри : Один учень виходить з класу. Інші учні ховають річ, яку той має знайти. Діти спрямовують пошуки співом слів «Обережно» (інтонація півтону) і «Сміливіше» (інтонація тону).

8. Слуховий аналіз інтервалів у художньому творі. О. Бородін. Романс «Морська царівна».

Учитель – Зараз ми будемо слухати музику видатного російського композитора і вченого-хіміка одночасно Олександра Бородіна «Морська царівна». Це – пісня (зачитати текст). Прослухайте уривок і скажіть, що ви почули в музиці?

Учні – Я чув, як хвилі набігають, як вони тріпочуть на сонці. Я чула ніжний голос морської царівни.

Учитель – Бородін вам діти дуже вдячний, тому що він прагнув у своїх творах малювати музичні картини, і ви їх «побачили». Скажіть, за допомогою яких засобів (лад, динамічні відтінки, інтервали) композитор створив «морську картину»?

Учні – Лад мажорний. Динамічні відтінки – піано. Але є ще форте. Є ще підсилення і стихання звуку – crescendo та diminuendo.

ТАНОК КЕНГУРУ

Вірші О.Вратарьова

Музика О.Злотника

Allegro moderato ♩ = 110

Раз і два у пор на п'я,ти! Я і ти – ми – кен-гу-ря-ти. По-чи,най не-се-ду-гу-

танок-кен-гу-кен-гу-ру. Кен-гу-кен-гу-кен-гу-ру. кен-гу-кен-гу-кен-гу-ру.

кен-гу-кен-гу-кен-гу-ру. гу-ру.

Fine

IV. Підведення підсумків. Зворотній зв'язок.

Учитель – Наш урок добігає свого кінця. Від себе хочу похвалити вас, ви – молодці, добре працювали і показали багато знань і умінь. Ви були активними, думали під час уроку і висловлювали свої думки. Чи сподобався вам урок? Чи було щось нове і цікаве на уроці? Що більше всього запам'яталось?

Учні – Сподобалась моя улюблена гра «Обережно. Сміливіше». Пісня «Кенгуру», тому що гарно і весело співати з фонограмою. Гра «Третій зайвий», тому що в ній можна побути вчителем. Я люблю грати акомпанемент до пісні, щоб всі під нього співали. Мені подобається слухати нову музику. Сподобалась казка про інтервали.

Оцінювання роботи учнів. На подібному уроці у молодших класах оцінки не ставляться, але обговорення з учнями їх роботи проводиться. Важливо при цьому відмічати навіть маленькі «досягнення» дітей.

Учитель – Яка команда була більш швидкою? Більш уважною? Які учні багато відповідали? Хто більше інших любить грати на фортепіано? Хто в нас найбільше посміхався? А хто найменше? і т. ін.

V. Домашнє завдання.

– Третю чверть ми почнемо з концерту «Чому ми навчилися у II чверті?» і тому на канікули ви отримаєте таке домашнє завдання :

1. Співати пісні, мелодії, диктанти, вивчені у II чверті.
2. Грати всі творчі вправи (підбір акомпанементу, 2-го голосу) до вивчених пісень.

План-конспект
особистісно-орієнтованого уроку
за темою: «Робота над характерною п'єсою».
Викладач по класу фортепіано Шарапова Ольга Вікторівна.

Тема: Робота над характерною п'єсою.

Тип уроку: відкриття нових знань, отримання нових вмій та навичок.

Вид уроку: особистісно-орієнтований.

Мета уроку: знайти засоби музичної виразності образу казкового персонажу в п'єсі А.Хевелева «Баба-Яга».

Учень: Олександр (4 клас)

Завдання:

1. Пізнавальні: - проаналізувати образ Баба-Яги, виявити його протиріччя і зміни в історичній генезі,

- навчити учня техніці виконання акцентів.

2. Виховні: - сприяти духовному збагаченню особистості, виховувати любов до музичного мистецтва та народних традицій. Провести бесіду про поняття «добро-зло».

3. Розвиваючі: - розвиток образного мислення, навичок виразної гри.

-розвиток творчих здібностей.

Методи навчання та виховання:

-музичне виконавство;

-словесні;

-наочні (нотна збірка); комп'ютер-планшет;

-практичні (показ на музичному інструменті).

Хід уроку:

Учитель: Доброго дня, Сашко! Дуже рада тебе бачити! Як твої справи?

Учень: Доброго дня! У мене все добре!

Учитель: Як ти провів вихідні? Вдалося відпочити?

Учень: Так, я відвідував кінотеатр.

Учитель: Цікаво!!! І який фільм ти дивився?

Учень: Я дивився мультфільм «Пригоди Добрині та Змія Горинича».

Учитель: Це казка?

Учень: Так.

Учитель: У будь-яких казках обов'язково зустрічаються добрі та злі персонажі.

Учень: Так, у цій казці також були добрі і злі герої.

Учитель: Напевно ти багато казок передивився і перечитав....А чи знаєш ти хто така Баба-Яга? Добро чи зло несе в собі цей образ?

Учень: Знаю. Вона зустрічається в різних казках. Це страшна стара, що живе в лісі в «избушке на курьих ножках», літає в ступі. Дуже зла. А ще полюбляє зажарювати в печі дітей.

Учитель: Баба-Яга самий старий, загадковий та улюблений з дитинства казковий персонаж. (Учитель демонструє різні зображення героїні.) Я хочу поділитися з тобою цікавою інформацією, завдяки якій твоє уявлення про цього героя зміниться. Тобі цікаво це?

Учень: Так. Коли я був маленькій, мама перед сном читала мені казки і я дуже боявся Баби-Яги.

Учитель: Ти сказав, що це злий персонаж! Давай пригадаємо казки, в яких зустрічається стара і проаналізуємо її характер в кожній. Чи завжди вона однаково зла?

Учень: В казці «Гуси-лебеді» вона хотіла зажарити в печі і з'їсти хлопчика. А в казці «Царівна-лягушка» допомагає Івану-царенку розгадати таємницю смерті Чахлика-Невмирущого і визволити Василису.

Учитель: Ось бачиш, в кожній казці образ Баба-Яги різний. Вона може бути і доброю і злою, незважаючи на свій страшний зовнішній вигляд. А ти подумай, чому Баба-Яга допомогла Івану?

Учень: Він був до неї привітний, чемний, віднісся з повагою.

Учитель: Молодець, ти уважний!!! Якщо пильно придивитись, вона мудра і наївна. Баба-Яга може бути прикладом того, що в нашому житті зустрічаються різні люди. І зовнішній вигляд у них може бути страшний та відштовхуючий, але душа добра і готова завжди допомогти. Варто тільки знайти до них певний, ввічливий підхід.

Учень: А ще її зображують з чорним котом.

Учитель: Так, виходячи з історії Баба-Яга не вигаданий персонаж, а образ, заснований на реальних подіях, змінений з часом. А знаєш навіщо?

Учень: Ні.

Учитель: У далекі часи наші пращури слов'яни вважали її турботливою берегинею. Ім'я "Яга" пішло від слова "Яшка", "ящур"- прародитель усього живого, що жив колись на землі. До наших днів дійшло близьке йому слово "пращур" - предок. Баба Яга, згідно цієї теорії - прародителька, дуже древнє позитивне слов'янське божество, хранителька роду і традицій. Курячі ніжки хати насправді звучали, як ніжки-підпори того ж "курень" (хати).

Існує також версія, що під Бабою-Ягою ховається богиня Макошь.

Такі жінки мали зв'язок з нереальним світом, і при бажанні, могли допомогти звичайним людям. Відьомство в ті давні, дохристиянські часи дуже цінувалося. Ці люди були і лікарями, і психологами, і екстрасенсами. Вони були посвяченими в таємниці Природи. Але, з приходом Християнства, ці їхні знання та вміння стали не потрібні, підірвали релігійні підвалини. Тому персонажам казок стали приписувати злі, демонічні риси, негативні наміри поведінки.

Учень: А як пояснити те, як з'явилась в казках розповідь, що Баба-Яга садить на лопату, саджає в піч дитину, щоб з'їсти?

Учитель: У слов'ян був відомий ритуал очищення вогнем немовлят для оберігання їх від злих духів, для цього в печі звичайно малася камера куди не добирався ні вогонь, ні жар. Так лікували дітей, якщо вони хворіли: їх садили на лопату і обережно підносили до палаючої печі. Вважалося, що хвороби сплячуться і разом з димом виходять через трубу. Виконувала цей ритуал сільська знахарка.

Учень: Тепер цей образ для мене зовсім не страшний. І чому я боявся Бабу-Ягу.....?

Учитель: Так, тепер ти знаєш, що в казках вона виконує важливу роль. Якщо викинути її з тексту, то герой обов'язково нічого не зможе: або не буде знати, куди йти, або не зможе знайти меч-кладенець і не зможе визволити кохану.

А тепер я пропоную тобі прослухати дві п'єси з однаковими назвами «Баба-Яга» П.Чайковського і А.Хевелева.

Учитель виконує твори. Дає право учневі самому вибрати, що вони будуть вивчати. Учень прослухавши, зупиняється на творі А.Хевелева.

Починають розбір п'єси.

Учитель: Що робить в цьому творі Баба-Яга? Спить чи відпочиває? ☺

Учень: Ні, вона не спить. Вона бігає. Можливо навіть нервується і топчеться з ноги на ногу.

Учитель: Постійне стакато в басу передає фантастичність і загадковість. А дисонуючі акорди на що схожі?

Учень: Вони нагадують політ у ступі.

Учитель: А динамічний відтінок крещендо передає враження, начебто Баба-Яга все ближче і ближче.

Учитель пояснює, що для виконання твору необхідна чітка пульсація, ритмічність.

Разом виконують розбір твору. Окремо лівою, а потім правою рукою. Обов'язково супроводжуючи рахуванням уголос чотиридольного розміру.

Учитель: Скажи, Сашко, Баба-Яга контрастний персонаж?

Учень: Так.

Учитель: Завдяки яким засобам ми можемо це зобразити?

Учень: можливо.....форте та піано?

Учитель: Молодець! Давай спробуємо.

А тепер придивись уважно – акорди відмічені акцентами. Акцент - виділення окремого звуку або акорду шляхом його посилення. Спробуй, виконай їх. (учень виконує)

Учитель: Послухай, тепер я виконаю. Порівняй твоє і моє виконання?

Учень: В мене акорди менш напружені.

Учитель: А чому?

Учень: Треба активніше брати акорд.

Учитель: Так, акцент, немов би наголос. А ще кінчики пальців занурюй в клавіші, й намагайся досягти об'ємного звуку. Адже наша героїня, ти сам сказав, літає у просторі в своїй ступі. А простір він безкрайній.

Прислухайся, чи вдалось це тобі?

Учень: Коли я буду знати добре текст, я зможу досягти цього, стану думати про образ. А зараз мені ще важко.

Учитель: Добре. Тоді вдома в тебе буде час на це. Саша, тобі сподобався сьогоднішній урок?

Учень: Так.

Учитель: А чим саме?

Учень: Я багато нового узнав про Бабу-Ягу. І змінив своє ставлення щодо її образу. А ще мені сподобалась п'єса. І я хочу якнайшвидше її вивчити і виконувати в швидкому темпі.

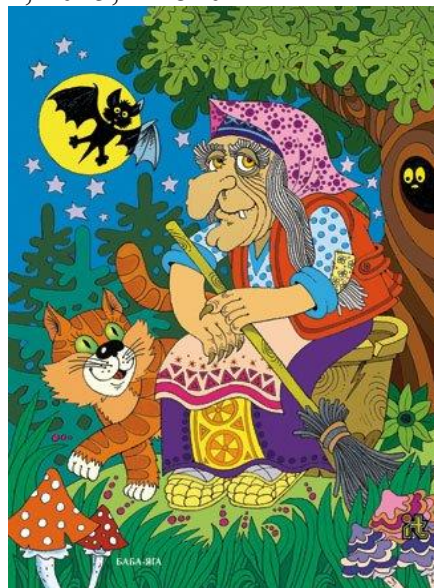
Учитель: Я дуже рада. Мені приємно було працювати з тобою. Ти був дуже уважний і старанний! Домашнім завданням тобі буде – вчити п'єсу. Але не грай від початку до кінця. А попрацюй над деталями, адже ти ще невпевнено знаєш текст. Краще це буде зробити так: спочатку окремо кожною рукою, щоб уважно виконати всі штрихи, а потім – двома. Поміркуй, чому композитор використовує форте і піано в образі Баби-Яги. Починай працювати над п'єсою в повільному темпі, щоб Баба-Яга вийшла справжньою.

Я знаю, що ти дуже любиш малювати. Ось тобі розмальовка з образом героїні нашого уроку. Але вона незвичайна. Щоб обрати колір, треба вирішити математичний приклад. Бажаю тобі успіху!

До побачення! Гарного тобі дня!
Учень: До побачення! Спасибі!

Список використаних джерел

1. Грохотов С. (сост.), Как научить играть на рояле. Первые шаги. ИД Классика-XXI, 2015, - с.218.
2. Либерман Е., Работа над фортепианной техникой, ИД Классика-XXI. 2014, - с.148.
3. Рыбаков Б., Язычество древних славян. М., 1994, - с.206.
4. Славянская мифология. Энциклопедический словарь. М., 1995, - с.416.
5. Шмидт-Шкловская А., ИД Классика-XXI, 2015, - с.820.

- 3 - фиолетовый
- 4 - красный
- 5 - голубой
- 6 - жёлтый
- 7 - оранжевый
- 246 - салатовый
- 248 - тёмно-зелёный

Баба-Яга

Allegro

The musical score is written for piano and consists of four systems. The first system is in bass clef with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature (C). It begins with a mezzo-forte (*mf*) dynamic. The second system continues in the same clef and key signature. The third system also continues in the same clef and key signature, ending with a forte (*f*) dynamic. The fourth system is in treble clef with a key signature of one flat (Bb) and a common time signature (C), starting with a fortissimo (*ff*) dynamic. The score features a steady eighth-note accompaniment in the left hand and various melodic lines in the right hand, including some chromatic passages and dynamic markings.

The first system of music consists of two staves. The upper staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature. It features a series of chords, each marked with an accent (>) above the notes. The lower staff is in bass clef and contains a steady eighth-note accompaniment.

The second system continues with two staves. The upper staff shows a change in chord voicing, with dynamic markings *subito p* (subito piano) and *ff* (fortissimo) appearing. The lower staff continues with the eighth-note accompaniment.

The third system features two staves. The upper staff has a long horizontal line, indicating a sustained chord or a specific performance instruction. The lower staff continues with the eighth-note accompaniment.

The fourth system consists of two staves. The upper staff has a melodic line with a dynamic marking of *mf* (mezzo-forte). The lower staff continues with the eighth-note accompaniment.

The fifth system consists of two staves. The upper staff has a melodic line that concludes with a dynamic marking of *ff* (fortissimo). The lower staff continues with the eighth-note accompaniment.

План-конспект
уроку класу акордеону
з ученицею 5 класу за темою: «Сучасний урок у класі акордеону».
Викладача по класу акордеону Щербовських Зинаїди Нилівни

Тема: Музика як фактор руху становлення та соціалізації особистості учня в сучасному світі.

Мета: Розкрити творчий потенціал дитини, показати вміння застосовувати здобуті знання на практиці у повсякденному житті.

Тип уроку: Комбінований.

Обладнання та матеріали: Музичні інструменти (акордеон, фортепіано).

Методи та засоби роботи: Розповідь учителя, дискусія-діалог учителя та учня, гра на музичних інструментах, демонстрація додаткового матеріалу.

Час плине вперед - змінюються стандарти життя, темпи, з'являються нові технології. Сучасне суспільство висуває свої вимоги: йому потрібні освічені толерантні самодостатні та завзяті люди. Всі ці якості необхідно виховувати з раннього дитинства і саме навчання в музичній школі може внести свій вклад у цілісну гармонійну систему освіти дитини. Я хочу на прикладі роботи з ученицею 5-го класу Цимбал Марією показати не стандартний урок мета якого максимально розкрити творчий потенціал дитини і довести, що музика це не тільки гами, вправи, етюди, - це перш за все душа і "стимулятор" творчих пошуків, збору та переробки нової інформації і знань. Навіть у виборі репертуару іде активна дискусія стосовно того, чи іншого твору. Обов'язково музичний твір виконується або прослуховується і тільки після цього беремо його в роботу. З перших років я знайомлю ученицю з різними стилями та напрямками в музиці.

Так на початковому етапі (I-II кл.) Ми поступово освоювали п'єси народного жанру, слухали і намагались виконати дитячі пісні В. Шаїнського, Г. Гладкова, Ю. Чичкова; пізніше (кінець II-III кл.) почали знайомство з поліфонією і п'єсами естрадно-джазового напрямку. Звичайно, що паралельно грали етюди, гами, вправи. Однак часто ці, чисто технічні моменти, викликали невдоволення учениці і повний опір. З більшою зацікавленістю йшла така форма роботи, як читання нот з листа і слухання музики. Поступово від гам і вправ ми відмовилися, Марія самостійно стала слухати все більше класичної музики. Вона розповіла, що всі шкільні уроки робить виключно під класичну музику. Маша вже знайома з творчістю А. Вівальді, І.С. Баха, В.А. Моцарта, Ф. Шопена, Н. Паганіні, Ф. Ліста. А, головне, вона намагається долучити до класичного слухання класичних зразків свою молодшу сестру, хоча їй це вдалось не одразу.

- Уявляєте, моя молодша сестра зовсім не слухає гарну музику, - якось на уроці поскаржилась Марія.

- Яку це «гарну музику» ти маєш на увазі? - запитую я.

- Ну, як це яку! Наприклад, твори Моцарта, або Вівальді.

- Так може вона про них просто не знає? І у тебе зараз з'являється шанс допомогти своїй сестричці познайомитись з цими творами. Спробуй зацікавити її. Розкажи, наприклад, про те, що багато класичних творів використовують для озвучування сучасних мультиплікаційних фільмів. Подивись разом з нею щось цікавеньке: «Сплячу красуню», «Русалоньку», «Лускунчика». А потім спробуйте намалювати персонажів з цих казок.

На наступний урок Марія вже принесла декілька малюнків своїх і своєї сестри. Вона розповіла з якою зацікавленістю та повагою слухала її коментарі молодша сестра, як вони разом обговорювали те, що слухали, а потім і те, що Марія грала на акордеоні. Маша зацікавила не лише свою сестру, а і для себе відкрила багато нового в світі класичної музики. Зараз учениця не просто слухає музичні твори, вона цікавиться творчістю композиторів та розповідає про факти їх життя вдома та подругам, відображає свої почуття у віршах і малюнках.

Ты вновь без сна,
Сомненье душу гложет,
И в робком сердце кроется тревога.
Понять тебя мне очень сложно
Мечтатель – недотрога, о, Бетховен!
- Быть может, Амадей,
Вы рождены затем лишь,
чтобы всем дарить цветы!
- Мне легче верить нотам,
Чем словам.

Ми бачимо, що знання, набуті в музичній школі на уроках спеціальності та музичній літературі, принесли практичну користь. Дівчина змогла реалізувати себе в колі друзів та сім'ї, як людина творча, інтелектуально розвинута. Це дуже потрібно для становлення особистості в підлітковому віці. Вона зрозуміла, що її знання не «вузькопрофільні», а можуть бути потрібні оточуючим людям.

Тож, ми приходимо до висновку, що заняття музикою сприяє активній соціалізації особистості в сучасному світі. Як приклад, розглянемо ще одну життєву ситуацію, з якою нам довелось зіткнутись.

Був період, коли дівчина приходила на уроки чимось засмучена. Настрій змінювався дуже швидко та непередбачувано. Спробувала викликати дитину на відверту розмову:

- Що з тобою відбувається Марійко? У тебе якісь неприємності в школі, чи щось трапилось вдома?

Відповідь мене трохи збентежила.

- Ці хлопці якісь дурнуваті! Всі перерви вони грають в свої ігри на телефонах, замість того, щоб спілкуватись, або побігати на подвір'ї. Вони, навіть, фізично слабкіші за дівчат! А про розумові здібності краще зовсім промовчати!

Ось такі негативні оцінки давала Марія своїм одноліткам-хлопцям. Я розуміла, що це погляд дівчинки-підлітка трохи максималістичний, але типовий для цього віку. Потрібно було знайти такі музичні приклади, які б переконали ученицю в необхідності взаємоповаги між людьми та їх толерантного відношення один до одного. Допомогла у вирішенні цієї проблеми зацікавленість Марії поліфонічними творами. В той час ми працювали над «Сарабандою» І. С. Баха та «Арією» Г.Генделя.

- Послухай Маріє, як гармонійно звучать всі голоси в цих поліфонічних творах! Ти, напевно, звернула увагу, що кожен голос самостійний, але окремо вони не можуть розкрити весь музичний задум композитора. Спробуй зіграти один верхній голос.

- Так, дійсно, один голос це ще не поліфонія, - погодилась учениця.

- А давай спробуємо разом зіграти: ти верхній голос, а я нижній,

- пропоную і бачу, як змінюється настрій Марійки під час нашої з нею гри.

- Ну як? Звучить зовсім по іншому, чи ні?

- А до чого тут поліфонія? - запитує Марія.

І ось тут я пояснюю дівчинці, що як і в поліфонії існує рівноправне багатоголосся, так і у відносинах людей має бути баланс і гармонія. Звичайно це робота не одного уроку і питання гендерного виховання розглядаються та вирішуються постійно. Але мені здається, що учениця стала більш толерантна, потроху переглядаючи свої погляди. Взагалі твори поліфонічного жанру посідають у нашому репертуарі найбільший відсоток. Мабуть тому, що для Марії поліфонія - це «музыка ума и сестра математики». Ці твори її дуже хвилюють, викликають певні асоціації, іноді з глибоким філософським сенсом.

Під час знайомства з творчістю І.С.Баха та роботою над його творами дівчина написала «Пієту» і зробила багато малюнків.

Здесь Дух Святой – дитя органа,
И каменных здесь запах роз,
И не излечит время рану,
Где штиль крылатый в небо врос.
Где дыма терпкого туманы...
Вновь жар молитв чертог согрел.
Здесь шорох ласковый сутаны
И тишина ночных капелл.
Здесь фрески смотрят в бесконечность,
И все ж святой - в плену оков.
Сусальным златом дышит Вечность,
Укрыта проседью веков.
Сердца пылают, будто свечи,
Печальна церковь и пуста.
Как взгляд монаха, ласков вечер,
И змей в подножии креста.
И в душу врезались заветы,
Как боль тернового венца,
Как вечно скорбная Пиета,
Как рай под крыльями Творца.
Тиха, как сон, монаха нежность,
Смиренье теплится в сердцах...
Вся жизнь от мира – безнадежность,
И призрак счастья - только прах.

Ще один напрямок над яким ми працюємо – це естрадно - джазові п'єси та п'єси стилю “вар’єте”. Перш ніж розучувати такі твори ми багато слухали музичних

прикладів. Це і записи виступів оркестру Дюка Еллінгтона, і танцювальні мелодії 30-х років у виконанні Ленінградського диксиленду, і композиції С. Джопліна. Зараз ми працюємо над п'єсами "Брейк-данс" Л. Абеляна, "Колискова пернатого царства" Дж. Ширінга.

На цих п'єсах ми навчаємося свободи володіння штрихами, виконання складних ритмічних малюнків. Велике значення приділяємо динаміці та звуковидобування. Зокрема, проводимо паралель між виконанням творів поліфонічної форми і п'єс стилю "вар'єте". Звернули увагу на різницю звуковидобування та меховедіння: якщо в першому випадку нам потрібне рівне "органне" звучання і відносно ступінчаста динаміка, то в п'єсах естрадно - джазового напрямку ведення міху вільне, динаміка більш гнучка, звуковидобування активне, яскраве, акцентоване, відповідне п'єсам. Певною складністю стало виконання складних ритмічних малюнків: синкопа і пунктирний ритм в правій руці на фоні стабільного чотирьохдольного ритму в лівій руці. Головним завданням було зберегти рівність звучання лівої руки, не дати акомпанементу продублювати ритмічний малюнок в правій руці. На допомогу прийшло багаторазове повторення невеликого фрагмента (1-2 речення) акомпанементу лівої руки з подальшим додаванням мелодії правої руки; гра дуєтом: учитель - мелодію, учень - акомпанемент і навпаки. Не обійшлося і без прикладів із шкільного життя: акомпанемент - це непорушні шкільні правила поведінки, мелодія - невеликі витівки учнів.

Окремо мені хотілось би зупинитися на вихованні дитини в сім'ї та відношенні батьків до занять у музичній школі. Практика показує, що в 6-7 років не кожна дитина самостійно приймає рішення вчитися йому в музичній школі чи ні. За його спиною стоять папи, мами, бабусі, дідусі, які вирішують це за дитину. І тут спрацьовує закон розвитку людства - бажання щоб твої діти були краще за тебе, щоб життя їх була яскравіше, повніше. Батьки мають з малечку прищеплювати дитині любов до музики, допомагати в заняттях. Якщо таке є, то ми будемо мати дуже важливу тріаду: сім'я - учень - учитель, що базується на взаєморозумінні та взаємодопомозі, - в нашому випадку все саме так і складається. Батьки цікавляться успіхами доньки, йдуть назустріч в усіх питаннях. Так, цього року, за нашим з Машею проханням було придбано синтезатор (паралельно з грою на акордеоні ми освоємо і фортепіано). Цей інструмент для нас цікавий тим, що репертуарний план не обмежується програмою школи.

Так, наприклад, мрією Маші було зробити музичні подарунки своїм родичам. Для бабусі ми вивчили "Маленького принца" М. Тарівердієва, для мами романс з к / ф "Дни Турбиных" "Белой акации гроздь душистые".

І тут простежується активний зв'язок: дитина - музика - сім'я. На мій погляд, це один із головних напрямків соціалізації учня. Адже все починається з малого: увага і інтерес до музичних смаків близьких тобі людей; натхненна праця при вивченні обраних творів, зацікавленість з боку родини, бажання дитини подарувати свою працю слухачу.

Вивченні твори Марія доповнила малюнками та віршами.

Мы спиною прижаты к холодному морю,
Смотрим вдаль, догорает кровавый закат.
Так и раненый зверь, ошалевший от боли,

Обернувшись глядит на следы своих лап...

Алым пламенем сожжены белые птицы,
Алым флагом запятнаны своды небес.
Только дым на руинах казачьей станицы,
Звон набатный дошел погребальных завес.

А война отгремит, и понять нам придется:
Честь и верность – не в гранях золотого креста.
Ну, а толку в крестах, коли сердце не бьется?
Ведь замок ни к чему, если клетка пуста...

Подальша робота полягає у наступному:

- 1) Головне – це любов до музики;
- 2) Спонукає дитину розмірковувати та емоційно зростати при слуханні та виконанні музичних творів;
- 3) Переконуювати в тому що заняття музикою розвивають духовно, інтелектуально і фізично;
- 4) Музика має стати каталізатором розумової діяльності учня;
- 5) Музика – це праця, що приносить радість і учню, і оточуючим;
- 6) Учень навчається використовувати знання отримані в музичній школі, у повсякденному житті.
- 7) Навчити учня самостійно здобувати додаткову інформацію та користуватись нею.
- 8) Пояснювати, що потрібно ділитись своїми знаннями з оточуючими тебе людьми.

Додаток

I. Використана література:

- І. С. Бах - Клавірні твори

- Хрестоматія педагогічного репертуару для акордеона III-IV класи під редакцією Ю. Акімова та А. Мірека.

- Сучасно-популярні п'єси для фортепіано (ред. А. Смоли).

II. Вірші та малюнки М. Цимбал до вивчених музичних творів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

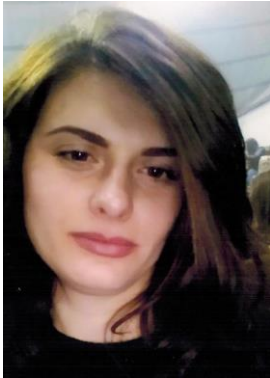
1. Алексеев А. Д. История фортепианного искусства : учебник : в 3 ч. / А. Д. Алексеев. – 2-е изд., доп. – М. : Музыка, 1988. – Ч. 1 и 2. – 415 с.
2. Алексеев А. Д. Методика обучения игре на фортепиано : учеб. пособие для муз. вузов и училищ / А. Д. Алексеев. – 3-е изд., доп. – М. : Музыка, 1978. – 288 с.
3. Баренбойм Л. Вопросы фортепианной педагогики и исполнительства / Л. Баренбойм. – М.; Л. : Музыка, 1969. – 283 с.
4. Баренбойм Л. А. Путь к музицированию / Л. А. Баренбойм. – изд. 2-е, доп. – Л. : Советский композитор, Ленингр. отд-ние, 1979. – 350 с.
5. Белухин Д. Основы лично ориентированной педагогики (Курс лекций) : в 2-х ч. / Д. Белухин. – М. : Издательство «Институт практической психологии», Воронеж : НПО «Модэк», 1996. – Ч. 1. – 317 с.
6. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание / Р. Бернс. – М., 1986. – 420 с.
7. Бех І. Виховання особистості : навч.-метод. видання : у 2 кн. / І. Бех. – К. : Либідь, 2003. Кн. 1. – 280 с.
8. Бех І. Виховання особистості : навч.-метод. видання : у 2 кн. / І. Бех. – К. : Либідь, 2003. Кн. 2. – 344 с.
9. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності : наук. видання / І. Бех. – К. : Либідь, 2006. – 272 с.
10. Большая психологическая энциклопедия. – М. : Эксмо, 2007. – 544 с.
11. Бондаревская Е. Гуманистическая парадигма лично ориентированного образования / Е. Бондаревская // Педагогика. – 1997. – № 4. – С. 11–17.
12. В классе А. Б. Гольденвейзера : сб. статей / сост. Д. Благой, Е. Гольдервейзер. – М. : Музыка, 1986. – 214 с.
13. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Бусел. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
14. Ветлугіна Н. Музичний розвиток дитини / Н. Ветлугіна. – К. : Музична Україна, 1978. – 253 с.
15. Выготский Л. Воображение и творчество в детском возрасте. Психологический очерк : кн. для учителя / Л. Выготский. – 3-е изд. – М. : Просвещение, 1991. – 93 с.
16. Генрих Нейгауз. Воспоминания. Письма. Материалы [Электронный ресурс] / составитель Е. Р. Рихтер. – М. : «Имидж», 1992. – 366 с. –
17. Гондельвейзер А. Статьи, материалы, воспоминания / А. Гондельвейзер ; сост. и общая ред. Д. Д. Благого. – М. : Советский композитор, Гофман И. Фортепианная игра: Ответы на вопросы о фортепианной игре / И. Гофман. – М. : Музгиз, 1961. – 222 с.
18. Давыдов М. Проблемы развивающего обучения / М. Давыдов. – М. : Педагогика, 1986. – 240 с.

19. Закон України «Про освіту» // Нормативно-правове забезпечення освіти : у 4-х частинах. – Х. : Видав. гр. «Основа», 2004. – Ч. 1. – С. 26–58.
20. Закон України «Про позашкільну освіту» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2000. – № 46. – С. 393.
21. Зязюн І. А. Національна державна комплексна програма естетичного виховання / І. А. Зязюн, О. М. Семашко // Рідна школа. – 1995. – № 12. – С. 30–51.
22. Изард К. Психология эмоций / К. Изард. – СПб. : Питер, 2000. – 464 с.
23. Історія української музики : в 6-ти т. – К. : Наук. думка, 1989. – Т. 1. – 433 с.
24. Історія української музики : у 6-ти т. – К. : Наук. думка, 1989. – Т. 2. – 393 с.
25. Історія філософії на Україні : у 3 т. / В. М. Нічик, В. С. Горський, М. В. Попович та ін. – Київ : Наукова думка, 1987. – Т. 1. – 399 с.
26. Кабалевский Д. Воспитание ума и сердца : кн. для учителя / Д. Кабалевский. – 2-е изд., испр. и перед. – М. : Просвещение, 1984. – 239 с.
27. Каган М. Культура – Философия – Искусство / М. Каган, Т. Холестова. – М. : Знание, 1988. – 54 с.
28. Коган Г. Работа пианиста / Г. Коган. – М. : Музгиз, 1963. – 143 с.
29. Коган Г. У врат мастерства / Г. Коган. – М. : Музгиз, 1961. – 320 с.
30. Комарова А. Эстетическая культура личности / А. Комарова. – К. : Вища школа, 1988. – 152 с.
31. Коменский Я. А. Великая дидактика : избр. пед. соч. / Я. А. Коменский. – М. : Учпедгиз, 1955. – 651 с.
32. Корній Л. Історія української музики : підручник для студ. вищ. муз. навч. закл. : у 3 ч. / Корній Лідія. – Київ – Харків – Нью-Йорк : Вид-во М. П. Коць, 1998. – Ч. 1. – 315 с.
33. Корній Л. Історія української музики : підручник для студ. вищ. муз. навч. закл. : у 3 ч. / Корній Лідія. – Київ – Харків – Нью-Йорк : Вид-во М. П. Коць, 1998. – Ч. 2. – 388 с.
34. Корній Л. Історія української музики : підручник для студ. вищ. муз. навч. закл. : у 3 ч. / Корній Лідія. – Київ – Харків – Нью-Йорк : Вид-во М. П. Коць, 1998. – Ч. 3. – 479 с.
35. Корто А. О фортепианном искусстве / А. Корто. – М. : Музыка, 1965. – 363 с.
36. Корчак Януш. Как любить ребенка / Януш Корчак. – М. : Книга, 1980. – 482 с.
37. Левківський М. Історія педагогіки / М. Левківський. – вид. 2-е, допов. – Київ, 2006. – 360 с.
38. Леонтьев А. Деятельность. Сознание. Личность / А. Леонтьев. – 2-е изд. – М. : Политздат, 1977. – 304 с.
39. Леонтьев А. Избранные психологические произведения : в 2-х т. / А. Леонтьев. – М. : Педагогика, 1983. – Т. II. – 320 с.

40. Маслоу А. Самоактуализация личности и образование / А. Маслоу ; пер. с англ. – Киев – Донецк : Ин-т психологии АПН Украины, 1994. – 54 с.
41. Мастера советской исполнительской школы. – М., 1961. – 128 с.
42. Мафтей А. Г. Личностно-ориентированный подход в управлении поликультурной школой [Электронный ресурс] / А. Г. Мафтей. – Режим доступа : <http://www.dissercat.com/content/lichnostno-orientirovannyi-podkhod-v-upravlenii-polikulturnoi-shkolei>.
43. Метнер Н. Повседневная работа пианиста и композитора / Н. Метнер ; сост. М. А. Гурвич и Л. Г. Лукомской. – 2-е изд. – М. : Музыка, 1979. – 71 с.
44. Музыкальное восприятие школьников / В. Белобородова, Г. Ригана, Ю. Алиев. – М. : Педагогика, 1975. – 160 с.
45. Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры / Г. Нейгауз. – 5-е изд. – М. : Музыка, 1988. – 240 с.
46. Нейгауз Г.: Размышления, воспоминания, дневники. Избранные статьи. Письма к родителям / сост. Я. И. Милытейн ; ред. С. Г. Нейгауз, Д. В. Житомирский, Я. И. Милытейн. – М. : Сов. композитор, 1983. – 525 с.
47. Оборин-педагог : сб. статей. – М. : Музыка, 1989. – 190 с.
48. Педагогический энциклопедический словарь / гл. ред. Б.М. Бим-Бад. – М. : БРЭ, 2003. – 528 с.
49. Пехота О. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя : монографія / О. Пехота, А. Старева. – 2-е вид. доп. та перероб. – Миколаїв : Вид-во «Іліон», 2006. – 272 с.
50. Плигин А. А. Личностно-ориентированное образование: история и практика : монография / А. А. Плигин. – М. : «КСП+», 2003. – 432 с.
51. Плігін А. А. От индивидуализации обучения к личностно-ориентированному образованию [Электронный ресурс] / А. А. Плігін. – Режим доступа : http://www.pligin.ru/pligin_individ2008.html.
52. Подмазін С. Особистісно орієнтована освіта як особливий вид діяльності / С. Подмазін // Директор школи. – 2002. – № 8. – С. 4–5.
53. Подмазін С. Особистісно орієнтований освітній процес. Принципи. Технології / С. Подмазін // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 2. – С. 37–43.
54. Полевіков І. Музична школа в аспекті особистісно орієнтованого виховання / І. Полевіков // Збірник наукових праць : Педагогічні науки / М-во освіти і науки України, Херсонський держ. пед. ун-т. – Херсон, 2007. – Вип. 44. – С. 146–150.
55. Полевіков І. Шляхи реалізації особистісно орієнтованого виховання в музичній школі : [навчально-методичний посібник] / І. Полевіков. – Херсон : Олді-плюс, 2009. – 56 с.
56. Положення «Про початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади системи Міністерства культури і мистецтв України», 2001. – 15 с.
57. Пуховська Л. Особистісно-орієнтована підготовка вчителів на Заході / Л. Пуховська // Концепція гуманізму в становленні та розвитку

- професійної освіти : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. – Одеса : Астропринт, 1998. – С. 101–104.
58. Ражников В. Резервы музыкальной педагогики / В. Ражников. – М., 1980. – 206 с.
59. Роджерс К. Несколько важных открытий / К. Роджерс // Вестник Моск. ун-та. – Сер. 14. Психология. – 1990. – № 2. – С. 4–65.
60. Рубинштейн С. Основы общей психологии : в 2 т. / С. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1989. – Т. II. – 328 с. – (Труды д. чл. и чл.-кор. АПН СССР).
61. Савшинский С. Работа пианиста над техникой / С. Савшинский. – Л. : Музыка, 1968. – 108 с.
62. Сериков В. Образование и личность. Теория и практика проектирования образовательных систем / В. Сериков. – М. : Логос, 1999. – 272 с.
63. Сковорода Г. Дослідження, розвідки, матеріали / Г. Сковорода. – К. : Наук. думка, 1992. – 382 с.
64. Сухомлинський В. Вибрані твори в п'яти томах / В. Сухомлинський. – К. : Видавництво «Радянська школа», 1976. – Т. 3. – 670 с.
65. Теплов Б. Психология музыкальных способностей / Б. Теплов // Избранные труды : в 2-х т. – М. : Педагогика, 1985. – Т. 1. – С. 42–222.
66. Фейнберг С. Пианизм как искусство / С. Фейнберг. – 2-е изд. – М. : Музыка, 1969. – 598 с.
67. Філософський енциклопедичний словник. – К. : Абрис, 2002. – 457 с.
68. Хуснутдинова В. В. Управление инновационной деятельностью в музыкально-педагогическом коллективе : автореф. дис. на соиск. Ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / В. В. Хуснутдинова. – У., 2007. – 22 с.
69. Цыпин Г. Обучение игре на фортепиано : учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец № 2119 «Музыка и пение» / Г. Цыпин. – М. : Просвещение, 1984. – 176 с.
70. Шреер-Ткаченко О. Історія української музики / О. Шреер-Ткаченко. – К. : Музична Україна, 1980. – Ч. 1. – 197 с.
71. Щапов А. Фортепианная педагогика / А. Щапов. – М. : Советская Россия, 1960. – 171 с.
72. Щапов А. Фортепианный урок в музыкальной школе и училище / А. Щапов. – М., Л. : Гос. муз. изд., 1947. – 112 с.
73. Якиманская И. Личностно-ориентированное обучение в современной школе / И. Якиманская. – М. : Просвещение, 1996. – 156 с.
74. Якиманская И. Принципы построения образовательных программ и личностное развитие учащихся / И. Якиманская // Вопросы психологии. – 1999. – № 3. – С. 39–47.
75. Яцула Т. Гуманістично-синергетичний підхід як концептуальна основа професійного розвитку вчителя-вихователя / Т. Яцула // Збірник наукових праць : Педагогічні науки / М-во освіти і науки України, Херсонський держ. пед. ун-т. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2007. – Вип. 44. – С. 329–335.

Інформація про авторів

Жихарєва Олександра Юрїївна
викладач вищої категорії по класу фортепіано
стаж роботи 12 років

Вожененко Тетяна Вікторівна
викладач першої категорії з
музично-теоретичних дисциплін
стаж роботи 15 років

Литвинова Ірина Петрівна
викладач-методист по класу фортепіано
стаж роботи 47 років

Непроста Надія Володимирівна
завідуюча відділом музично-теоретичних
дисциплін, викладач-методист
стаж роботи 16 років

Полсвіков Ігор Олексійович

директор ДМШ №3, кандидат педагогічних наук, дійсний член Української Академії

Акмеології, викладач-методист

стаж роботи 29 років

Седень Євгенія Вікторівна

викладач вищої категорії з

музично-теоретичних дисциплін

стаж роботи 29 років

Шарапова Ольга Вікторівна

викладач першої категорії по класу фортепіано

стаж роботи 16 років

Щербовських Зинаїда Нилівна

викладач вищої категорії відділу народних

інструментів по класу акордеон

стаж роботи 33 роки

Для нотаток

Для нотаток

